

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Łódź, dnia 13 kwietnia 2023 r.

Poz. 3043

Elektronicznie podpisany przez:

Aleksandra Brochocka

Data: 2023-04-13 14:17:54

UCHWAŁA NR LXII/358/23 RADY POWIATU ŁASKIEGO

z dnia 23 lutego 2023 r.

w sprawie przyjęcia „Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Łaskiego na lata 2023-2026”

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 7 i art. 12 pkt. 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 1526) w związku z art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Łaskiego na lata 2023 – 2026”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Łaskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

Przewodniczący Rady
Powiatu Łaskiego

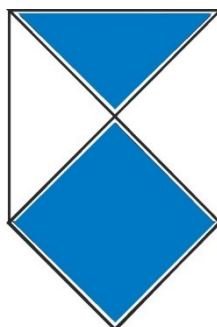
Grzegorz Dębkowski

Załącznik do uchwały Nr LXII/358/23
Rady Powiatu Łaskiego
z dnia 23 lutego 2023 r.

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU ŁASKIEGO

NA LATA 2023-2026

SPIS TREŚCI

Wstęp

1. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami

- 1.1. Podstawa prawna
- 1.2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego w powiecie łaskim
- 1.3. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego w powiecie łaskim
- 1.4. Zadania i kompetencje organów powiatu w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

2. Charakterystyka powiatu łaskiego

- 2.1. Uwarunkowania historyczne
- 2.2. Położenie administracyjne
- 2.3. Uwarunkowania geograficzne
- 2.4. Uwarunkowania przyrodnicze
- 2.5. Szlaki turystyczne
 - 2.5.1. Szlak Frontu Wschodniego 1914-1918 (szlak turystyczny samochodowy)
 - 2.5.2. Szlak Młynów nad Grabią
 - 2.5.3. Szlak Osad Młyńskich i Ekofarm nad Grabią
 - 2.5.4. Łódzka Magistrala Rowerowa W-E
 - 2.5.5. Szlak rowerowy im. Św. Maksymiliana Kolbego
 - 2.5.6. Szlak rowerowy „Skarby Ziemi Sieradzkiej”
 - 2.5.7. Szlak Osad Braci Czeskich
 - 2.5.8. Szlak Kajakowy Grabia-Widawka-Warta
 - 2.5.9. Łódzki Szlak Konny
 - 2.5.10. Europejski Szlak Bursztynowy

3. Zabytki znajdujące się na terenie Powiatu Łaskiego

- 3.1. Zabytki nieruchome
 - 3.1.1. Zabytki architektury sakralnej
 - 3.1.2. Zabytki architektury mieszczańskiej
 - 3.1.3. Zabytki architektury ziemiańskiej i założenia dworskie
 - 3.1.4. Zabytki architektury przemysłowej
- 3.2. Zabytki nieruchome stanowiące własność powiatu łaskiego
 - 3.2.1. Dworek w Ostrowie
- 3.3. Zabytki ruchome
- 3.4. Zabytki archeologiczne
- 3.5. Gminne ewidencje zabytków i Gminne programy opieki nad zabytkami na terenie powiatu
- 3.6. Zbiory muzealne

4. Analiza SWOT dziedzictwa kulturowego Powiatu Łaskiego

5. Cele i zadania Powiatowego programu opieki nad zabytkami Powiatu Łaskiego na lata 2023 – 2026

- 5.1. Cel Powiatowego programu opieki nad zabytkami Powiatu Łaskiego na lata 2023-2026

5.2. Zadania, instrumenty wdrażania, źródła finansowania Powiatowego programu opieki nad zabytkami Powiatu Łaskiego na lata 2023 – 2026

5.3. Instrumenty realizacji oraz monitoring programu

Wstęp

Dziedzictwo kulturowe to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, to również dorobek naszych czasów. Najczęściej utożsamiamy dziedzictwo kulturowe z archeologią, architekturą, sztuką i zabytkami. Według socjologów i historyków w dziedzictwie kulturowym mieści się to, co nazywamy krajobrazem kulturowym, psychiką zbiorowości terytorialnych oraz całokształtem wytworów materialnych i niematerialnych. Tak rozumiane dziedzictwo obejmuje całą spuściznę, jaką minione generacje pozostawiają i przekazują potomnym.

Świadomość potrzeby ochrony i kultywowania dziedzictwa kulturowego, w tym ochrony zabytków, jest coraz powszechniejsza wśród całego społeczeństwa, również wśród mieszkańców powiatu łaskiego. Dlatego stworzenie powiatowego programu opieki nad zabytkami w powiecie łaskim jest ważnym czynnikiem w upowszechnianiu tej wiedzy i pomaganiu właścicielom zabytków w dbaniu o ich należyty stan i atrakcyjny wygląd. Zabytki to świadectwo naszej historii, w naszym interesie powinno być więc zaprezentowanie ich od jak najlepszej strony. Wartość turystyczną powiatu mierzy się istnieniem zadbanych i zaadoptowanych do użytku zabytków, tworzących wraz z walorami kulturowymi, historycznymi i krajobrazowymi niepowtarzalny charakter przyciągający turystów.

Wszystkie te czynniki: kultura i tradycja, zabytki, położenie geograficzne i walory krajobrazowe tworzą produkt turystyczny, który jest atutem powiatu i stanowić powinien punkt wyjścia do jego rozwoju. Wobec powyższego ważnym zadaniem powiatu powinno być połączenie promocji środowiska naturalnego z promocją zasobów dziedzictwa kulturowego.

„Powiatowy program opieki nad zabytkami Powiatu Łaskiego na lata 2023-2026” stanowi punkt wyjścia do stworzenia możliwości współpracy władzy państwowej, władzy samorządowej szczebla wojewódzkiego, powiatowego i gminnego, służb kościelnych, właścicieli zabytków i szeroko rozumianego czynnika społecznego w celu jak największej dbałości o wspólne dziedzictwo kulturowe i wypromowanie go jako atrakcyjny produkt turystyczny.

1. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami

1.1. Podstawa prawna

W polskim prawie zagadnienia związane z zabytkami regulują następujące akty prawne: **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej** (tekst uchwalony w dniu 2 kwietnia 1997 r. przez Zgromadzenie Narodowe). Konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela jest ochrona zabytków.

Ustawy:

- 1) Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840);
- 2) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2021 r. poz. 1899 z późn. zm.);
- 3) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2021 r. poz. 2351 z późn. zm.);
- 4) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2022 r. poz. 503 z późn. zm.);
- 5) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2022 r. poz. 2556);
- 6) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022 r. poz. 916 z późn. zm.);
- 7) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 z późn. zm.);
- 8) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1327 z późn. zm.);
- 9) Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r. poz. 385);
- 10) Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393).

Rozporządzenia:

- 1) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 30, poz. 259);
- 2) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. Nr 71, poz. 650);
- 3) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. Nr 124, poz. 1304 z późn. zm.);
- 4) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 30 sierpnia 2004 r. w sprawie zakresu, form i sposobu ewidencjonowania zabytków w muzeach (Dz. U. Nr 202, poz. 2073);
- 5) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. Nr 212, poz. 2153);
- 6) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i

roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2022 r. poz. 1388 z późn. zm.)

- 7) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1470);
- 8) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. Nr 89, poz. 510);
- 9) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r. poz. 81)
- 10) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56);

1.2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego w powiecie łaskim

Powiatowy program opieki nad zabytkami Powiatu Łaskiego na lata 2023-2026 uwzględnia ustalenia zawarte w krajowych i wojewódzkich dokumentach strategicznych, do których należą:

- 1) Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022;
- 2) Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020;
- 3) Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”
- 4) Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2030;
- 5) Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego;
- 6) Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023.

W w/w dokumentach określono główną misję i założono cele do osiągnięcia, którymi są m.in. zrównoważony rozwój kultury, kreowanie i promocja różnorodności walorów dziedzictwa kulturowego i spuścizny dziejowej regionu czy poprawa stanu i dostępności zabytków. We wstępie do

Programu oraz w dalszej jego części zapisano, że dotychczasowe i przyszłe działania samorządu powiatowego mają się skupiać na dbałości o wspólne dziedzictwo kulturowe w celu budowania tożsamości regionalnej oraz promocji turystycznej powiatu łaskiego. Widać więc wyraźnie, że cele założone do osiągnięcia w Powiecie Łaskim w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, zapisane w *Powiatowym programie opieki nad zabytkami Powiatu Łaskiego na lata 2023-2026* wpisują się w cele określone na poziomie wojewódzkim i krajowym, a wszelkie prowadzone w powiecie działania zmierzające do osiągnięcia założonych celów są zgodne z ogólnie obowiązującymi zasadami i wpisują się w kierunki działań na gruncie wojewódzkim i krajowym.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami został opracowany na lata 2019-2022. Opracowano w nim główny cel programu „Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami”, który realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1

Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, którego kierunkiem działania będzie wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym oraz centralnym.

Cel szczegółowy 2

Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami, którego kierunkiem działania będzie merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami oraz podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

Cel szczegółowy 3

Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego, którego kierunkiem działania będzie upowszechnienie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości oraz tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Celem ewaluacji Programu 2019–2022 będzie:

- a) adekwatna ocena merytoryczna rezultatów realizacji Programu,
- b) wypracowanie modelu systematycznego i elastycznego gromadzenia oraz analizowania danych, przede wszystkim statystycznych, z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami oraz powiązania tej dziedziny z jak najszerszym kontekstem ekonomiczno-społecznym i wykorzystywania rezultatów tych analiz w podejmowaniu decyzji, co zapewni w przyszłości podstawy racjonalnego planowania strategicznego w tym obszarze polityki państwa.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 jest dokumentem uzupełniającym Narodową Strategię Rozwoju Kultury na lata 2004-2013, zgodnie z metodologią przyjętą dla

dokumentów tworzących ramy Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013.

Misją strategii jest zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów.

W świetle zdiagnozowanych nowych obszarów interwencji, przejętych we wstępnym projekcie Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013, cele Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 obejmują:

Cel strategiczny/nadrzędny – zrównoważenie rozwoju kultury w regionach,

Cele częściowe/uzupełniające:

1. Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury;
2. Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury;
3. Wzrost udziału kultury w PKB;
4. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków;
5. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury;
6. Wzrost uczestnictwa w kulturze;
7. Rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w programach szkolnych;
8. Efektywna promocja twórczości;
9. Promocja polskiej kultury za granicą;
10. Ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem;
11. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury;
12. Rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).

Cele częściowe realizowane będą w ramach pięciu obszarów priorytetowych, którym odpowiadają szczegółowo opisane w *NSRK – Narodowe Programy Kultury*:

- Czytelnictwo i sektor książki NPK Promocja czytelnictwa i rozwój sektora książki;
- **Dziedzictwo kulturowe NPK Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego;**
- Instytucje artystyczne i promocja twórczości NPK Rozwój instytucji artystycznych;
- Szkolnictwo artystyczne i promocja młodych twórców – NPK Wspierania debiutów i rozwoju szkół artystycznych;
- Sztuka współczesna NPK Znaki Czasu.

Narodowy Program Kultury: „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” realizowany jest w ramach dwóch komplementarnych priorytetów:

1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych;
2. Rozwój kolekcji muzealnych.

Podstawowym celem priorytetu 1 jest poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego, kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, wreszcie zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

Priorytet drugi programu koncentruje się natomiast na zadaniach związanych z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

Strategia rozwoju województwa łódzkiego 2030 jest najważniejszym dokumentem samorządu województwa określającym wizję i cele polityki regionalnej w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym oraz działania niezbędne do ich osiągnięcia. Strategia 2030 jest też odpowiedzią na wyzwania wewnętrzne i globalne, jakie stoją przed województwem łódzkim.

Zaproponowane w Strategii 2030 działania koncentrują się na przeciwdziałaniu negatywnym zjawiskom, jak również na wzmacnianiu wewnętrznych potencjałów. Wymiar terytorialny interwencji będzie kontynuowany, dostosowany do potrzeb i możliwości rozwojowych poszczególnych terytoriów, w tym Obszarów Strategicznej Interwencji wskazanych z poziomu krajowego i regionalnego. Koncentracja interwencji na tych obszarach będzie służyła wyrównywaniu szans rozwojowych poszczególnych obszarów województwa oraz budowaniu jego spójności terytorialnej. Osią działań będzie jak najlepsze wykorzystanie wszelkich dostępnych zasobów. W kręgu szczególnego zainteresowania samorządu województwa będzie rodzina i stworzenie godnych warunków życia dla wszystkich mieszkańców województwa łódzkiego.

W Strategii wskazano **trzy cele strategiczne w ramach trzech sfer: gospodarczej, społecznej i przestrzennej:**

- Nowoczesna i konkurencyjna gospodarka
- Obywatelskie społeczeństwo równych szans
- Atrakcyjna i dostępna przestrzeń

Cele strategiczne polityki rozwoju województwa łódzkiego ukierunkowują zakres niezbędnych działań, w perspektywie roku 2030, pozwalających na wykorzystanie potencjałów i niwelowanie barier rozwojowych, zdiagnozowanych jako strategiczne wyzwania rozwojowe. Odnoszą się do

działań realizowanych w sferze gospodarczej, społecznej, przestrzennej, uwzględniając współzależność procesów rozwojowych zachodzących w ramach tych trzech sfer. Dodatkowo wskazano jeden **cel horyzontalny**: Efektywnie i odpowiedzialnie zarządzany region. Skuteczne działania podejmowane w sferze zarządczej pozytywnie oddziałują na realizację wskazanych powyżej celów strategicznych oraz pozwolą na skuteczną realizację Strategii i optymalizację procesów rozwojowych.

W ramach tego celu działania będą skoncentrowane na poprawie funkcjonowania administracji publicznej oraz rozwoju współpracy na różnych poziomach zarządzania, szczególnie współpracy samorządu wojewódzkiego i samorządów lokalnych. Istotą tego celu będzie prowadzenie zintegrowanej polityki rozwoju, zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju.

Prace nad projektem „*Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego*” podzielono na dwie podstawowe fazy: **fazę przedprojektową oraz fazę projektową**.

W ramach fazy przedprojektowej przeprowadzono wiele analiz branżowych dotyczących przekształcenia przestrzeni województwa, w tym m.in.:

- kształtowania struktur funkcjonalno-przestrzennych i procesów urbanizacyjnych w miejskim obszarze funkcjonalnym Łodzi, m.in. w kontekście rozwoju funkcji metropolitalnych oraz planowanego rozwoju systemu transportowego i infrastruktury technicznej;
- procesów urbanizacyjnych w kontekście obszarów zagrożenia powodziowego;
- rozwoju energetyki w kontekście wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
- procesów rewitalizacyjnych w ośrodkach miejskich;
- procesów rozwojowych w miastach oraz na obszarach wiejskich;
- kształtowania systemu obszarów chronionych.

Ponadto, na podstawie analizy dokumentów planistycznych gmin opracowano raport o gospodarowaniu przestrzenią w województwie.

Faza projektowa została podzielona na **trzy etapy**:

- etap I - opracowanie ekofizjografii (zawierającej wiedzę o środowisku przyrodniczym regionu oraz ogólną charakterystykę funkcjonowania środowiska).
- etap II – opracowanie uwarunkowań rozwoju przestrzennego – podsumowaniem tego etapu było stworzenie analizy SWOT, na podstawie której sformułowano wnioski końcowe w postaci głównych wyzwań rozwoju przestrzennego województwa.
- etap III – opracowanie projektu planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz projektu planu zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi.

Plan jest odpowiedzią na główne wyzwania rozwoju przestrzennego:

- dla obszaru województwa łódzkiego w zakresie: osadnictwa, transportu, infrastruktury technicznej, środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego, turystyki i rekreacji, krajobrazu i ładu przestrzennego, obronności i bezpieczeństwa publicznego oraz obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym,
- dla MOF Łodzi dotyczące: ładu przestrzennego, dostępności, wysokiej jakości życia oraz kształtowania funkcji metropolitalnych.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami, pojmowana jest jako dążenie do zachowania kompletności, integralności i autentyzmu zasobu dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego) realizowana w regionie przez jednostki administracji publicznej, we współpracy z instytucjami sektora kultury i nauki oraz podmiotami indywidualnymi.

Jest zadaniem ciągłym, opartym na wielopłaszczyznowych powiązaniach i uwarunkowaniach: kulturowych, prawnych, społecznych i gospodarczych. Istotą skuteczności podejmowanych w tej sferze działań jest zachowanie ciągłości prowadzonej polityki i stopień jej zintegrowania na poszczególnych poziomach.

W Programie wyznaczono **trzy cele operacyjne**:

1. Atrakcyjność krajobrazu kulturowego;
2. Zintegrowany system zarządzania dziedzictwem kulturowym;
3. Tożsamość wielokulturowa regionu.

W Programie przyjęto założenie, że celem strategicznym jest zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego regionu jako istotnej części spuścizny dziejowej.

1.3. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego w powiecie łaskim

Niniejszy Program został opracowany w relacji do następujących dokumentów, obowiązujących w powiecie łaskim:

- 1) **Strategia Rozwoju Powiatu Łaskiego 2022** przyjęta Uchwałą Nr XXX/161/16 Rady Powiatu Łaskiego z dnia 20 kwietnia 2016 r. w sprawie uchwalenia Strategii Rozwoju Powiatu Łaskiego 2022;
- 2) **Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Łaskiego na lata 2007-2013** przyjęty Uchwałą Nr XIX/143/08 Rady Powiatu Łaskiego z dnia 24 kwietnia 2008 r. w sprawie uchwalenia

Planu Rozwoju Lokalnego Powiatu Łaskiego na lata 2007-2013;

3) Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Powiatu Łaskiego

W *Strategii Rozwoju Powiatu Łaskiego 2022* scharakteryzowano wizję rozwoju powiatu łaskiego, która określa jak powinien wyglądać powiat w perspektywie kilkunastu lat, po zrealizowaniu celów i zadań przewidzianych w Strategii.

Wizja rozwoju powiatu łaskiego koncentruje się na następujących obszarach:

Celem strategicznym powiatu łaskiego, który określono zarówno w *Strategii Rozwoju Powiatu Łaskiego 2022*, jak i w *Planie Rozwoju Lokalnego Powiatu Łaskiego na lata 2007-2013*, jest podniesienie poziomu życia mieszkańców poprzez pełniejsze wykorzystanie potencjału do rozwoju funkcji gospodarczych, tj. infrastruktury technicznej, społeczeństwa informacyjnego, przedsiębiorczości, turystyki, ochrony środowiska, rolnictwa i bezpieczeństwa publicznego.

Cele strategiczne podzielono na 3 komponenty:

- Ekonomiczne
- Społeczne
- Ekologiczno-przestrzenne

Głównym celem komponentu ekonomicznego jest ***Budowa nowoczesnej gospodarki zapewniającej trwały rozwój powiatu łaskiego.*** W komponentcie tym wyróżniono 4 obszary priorytetowe:

1. Dostępność logistyczna/Infrastruktura techniczna
2. Atrakcyjność inwestycyjna

3. Społeczeństwo Informacyjne

4. Przedsiębiorczość i rynek pracy

W komponencie społecznym cel główny zdefiniowano jako: ***Poprawa warunków życia społeczeństwa powiatu.*** W tym komponencie wyróżniono 3 obszary priorytetowe: wiedza i kompetencje, jakość życia oraz polityka społeczna. W obszarze priorytetowym *Jakość życia* określono cele szczegółowe i działania, które wpisują się w ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Jednym z celów jest wzrost znaczenia kultury, sportu i rekreacji w życiu mieszkańców, który zaplanowano do osiągnięcia m.in. poprzez dbałość o zachowanie dorobku kulturowego.

W komponencie ekologiczno-przestrzennym cel główny określono jako ***Ochrona i zachowanie walorów środowiska naturalnego jako główny czynnik rozwoju turystyki i rolnictwa ekologicznego na terenie powiatu łaskiego.*** W ramach tego komponentu zdefiniowano dwa obszary priorytetowe i określono działania, z których niektóre wpisują się w ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami.

Obszary priorytetowe:

1. Ochrona środowiska

Cele szczegółowe:

- Poprawa i ochrona jakości życia mieszkańców poprzez zapobieganie zagrożeniom naturalnym i poważnym awariom
- Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców

Działania:

- Wspieranie inicjatyw na rzecz ochrony środowiska naturalnego i przeciwdziałania degradacji środowiska
- Rozwijanie technologii nieuciążliwych dla środowiska
- Kontynuowanie tworzenia zbiorników wodnych w ramach „małej retencji”
- Promowanie edukacji ekologicznej

2. Turystyka i rolnictwo ekologiczne

Cele szczegółowe:

- Rozwój usług turystycznych
- Promocja walorów środowiska naturalnego i przyrodniczego oraz rolnictwa ekologicznego

Działania:

- Rozwijanie ekologicznej działalności agroturystycznej
- **Wspieranie rozwoju infrastruktury turystycznej i ekologicznej powiatu**
- **Rewitalizacja obiektów mających wpływ na atrakcyjność turystyczną powiatu**
- Promowanie agroturystyki i aktywnych form wypoczynku na obszarze powiatu
- Nawiązanie współpracy ponadregionalnej w dziedzinie turystyki

Jak wspomniano we wstępie do niniejszego Programu ważnym zadaniem powiatu powinno być połączenie promocji środowiska naturalnego z promocją zasobów dziedzictwa kulturowego. Dlatego należy również wspomnieć o jeszcze jednym dokumencie, który dotyczy ochrony przyrody w powiecie łaskim. Jest to **Program Ochrony Środowiska Powiatu Łaskiego**.

Cele i kierunki działań proekologicznych zawarte w w/w opracowaniach służą rozwiązywaniu konfliktów relacji gospodarka – środowisko oraz ogólnej poprawie stanu środowiska powiatu łaskiego. Programy te zawierające wytyczne działań stają się strategicznym narzędziem realizacji lokalnej polityki ekologicznej, mającej wpływ na tworzenie atrakcyjnego produktu turystycznego.

Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

Powiatowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych Powiatu Łaskiego został opracowany w 2005 r. i jest na bieżąco aktualizowany. Plan został wykonany zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Gminy, które wchodzą w skład Powiatu Łaskiego również taki plan posiadają.

LP	GMINA	PLAN OCHRONY ZABYTKÓW NA WYPADEK KONFLIKTU ZBROJNEGO I SYTUACJI KRYZYSOWYCH
1.	Łask	W trakcie tworzenia nowego planu
2.	Widawa	Opracowany w czerwcu 2005 r. – na bieżąco aktualizowany
3.	Sędziejowice	Opracowany w 2005 r. – na bieżąco aktualizowany
4.	Wodzierady	Opracowany – na bieżąco aktualizowany
5.	Buczek	Opracowany w 2005 r. – aktualizowany w 2010, 2011, 2015 i 2022 r.

Źródło: z urzędów gmin

1.4. Zadania i kompetencje organów powiatu w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Szczegółowy zakres zadań i kompetencji organów samorządu powiatowego w odniesieniu do problematyki ochrony dóbr kultury został uregulowany przede wszystkim w dwóch ustawach:

1. Ustawie o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 1526)
2. Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 840)

W ustawie o samorządzie powiatowym art. 4 ust. 1 określa, że powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie 23 kategorii, wśród których wymieniona jest kultura oraz ochrona zabytków i opieki nad zabytkami.

Podstawowe regulacje w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego zostały zawarte ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (zwanej wdalszej części ustawą), która w sposób kompleksowy reguluje kwestie związane z prawną ochroną zabytków. Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków. Ustawa nakłada na organy administracji rządowej i samorządowej obowiązek zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury.

W myśl zapisów ustawy ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Jednocześnie w art. 5 ustawy zdefiniowane zostało pojęcie opieki nad zabytkami, która sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega przede wszystkim na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;

- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Sprecyzowane zostały formy ochrony zabytków, którymi – zgodnie z zapisami art. 7 ustawy - są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
 - 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W art. 12 ust.1 ustawy określone zostało prawo starosty do umieszczania na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru – w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków - znaku informującego o tym, iż zabytek ten podlega ochronie.

Zgodnie z art. 50 ust. 3 i 4 ustawy w przypadku wystąpienia zagrożenia dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, polegającego na możliwości jego zniszczenia lub uszkodzenia, starosta, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może wydać decyzję o zabezpieczeniu tego zabytku w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia. Jeżeli nie jest możliwe usunięcie zagrożenia, o którym mowa w ust. 1 i 3 zabytek nieruchomy może być na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wywłaszczony przez starostę na rzecz Skarbu Państwa lub gminy właściwej ze względu na miejsce położenia tego zabytku, w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami.

Art. 81 i art. 82 określają zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane. Dotacja może być udzielona przez organ stanowiący gminy lub powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Łączna kwota dotacji udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy,

powiatu lub samorządu województwa nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Organy uprawnione do udzielania dotacji prowadzą wykazy udzielonych dotacji oraz informują się wzajemnie o udzielonych dotacjach.

Zgodnie z art. 77 dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa Budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Ustawodawca w art. 102, art. 103 i art. 105 określa kompetencje starosty dotyczące społecznych opiekunów zabytków. Społecznego opiekuna zabytków ustanawia, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, starosta właściwy dla miejsca zamieszkania (siedziby)

kandydata na społecznego opiekuna zabytków. Na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków starosta cofa ustanowienie społecznego opiekuna zabytków, jeżeli opiekun przestał spełniać wymagania określone w art. 102 ust. 3 lub niewłaściwie wykonuje swoje zadania. O ustanowieniu społecznego opiekuna zabytków lub cofnięciu takiego ustanowienia starosta zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Starosta prowadzi listę społecznych opiekunów zabytków. Osobie fizycznej pełniącej funkcję społecznego opiekuna zabytków starosta wydaje legitymację społecznego opiekuna zabytków, która zawiera jego zdjęcie, imię, nazwisko i miejsce zamieszkania, datę wydania legitymacji oraz podpis z podaniem imienia i nazwiska, a także stanowiska służbowego osoby upoważnionej do wydania legitymacji. Osobie prawnej lub innej jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, pełniącej funkcję społecznego opiekuna zabytków, starosta wydaje zaświadczenie, które zawiera informację o nadaniu uprawnień opiekuna, nazwę i siedzibę tej osoby lub jednostki, datę wydania zaświadczenia oraz podpis z podaniem imienia i nazwiska, a także stanowiska służbowego osoby upoważnionej do wydania zaświadczenia. Społeczny opiekun zabytków współdziała z wojewódzkim konserwatorem zabytków i starostą w sprawach ochrony zabytków i opieki nad tymi zabytkami.

Ponadto ustawa reguluje zasady tworzenia programów opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 87 ust. 1, 3, 4 i 5 w/w ustawy: „Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami”. Powiatowy program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio Rada Powiatu, po uprzednim uzyskaniu opinii wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Program podlega publikacji w Wojewódzkim Dzienniku Urzędowym. Sprawozdanie z realizacji programów sporządza co dwa lata Zarząd Powiatu i przedstawia je Radzie Powiatu.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy definiuje cele programów opieki nad zabytkami. Zalicza się do nich:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zgodnie z ustawą, podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy jest ewidencja zabytków. Ustawa nie zobowiązuje powiatu do tworzenia ewidencji zabytków. Obowiązek taki mają gminy oraz Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Powiatowy program opieki nad zabytkami Powiatu Łaskiego na lata 2023-2026 tworzony jest w oparciu o rejestr zabytków i wojewódzką ewidencję zabytków oraz gminne ewidencje zabytków przekazane przez gminy powiatu łaskiego.

2. Charakterystyka powiatu łaskiego

2.1. Uwarunkowania historyczne

Łask w momencie uzyskania praw miejskich (w roku 1422) należał do województwa sieradzkiego w powiecie szadkowskim. Sytuacja zmieniła się, gdy Polska straciła suwerenność. Znaczna część ziemi łaskiej podlegała powiatowi szadkowskiemu i sieradzkowskiemu. Południowe krańce należały do powiatu piotrkowskiego.

Po powstaniu styczniowym Łask leżący dotychczas w powiecie szadkowskim został siedzibą nowego powiatu powołanego w guberni piotrkowskiej. Nowoutworzony powiat łaski miał powierzchnię 1405 km². Wchodziło w jego skład 5 miast: Łask, Pabianice, Lutomiersk, Szczerców i Widawa oraz 18 gmin.

W okresie I wojny światowej zniesiono dotychczasowy podział administracyjny. Powiat łaski przestał istnieć. Został on podzielony między sprzymierzone wojska: część północna należała do powiatu łódzkiego pod okupacją niemiecką, część południowa do powiatu piotrkowskiego pod okupacją austro-węgierską.

W II Rzeczypospolitej powstało nowe województwo - łódzkie; powiat łaski znalazł się w jego granicach. Powierzchnia ogólna powiatu od 1867 r. nie zmieniła się, jedynie nastąpiły zmiany w obrębie gmin. Ostatecznie w powiecie znajdowały się dwa miasta: Łask i Pabianice oraz 18 gmin: Bałucz, Buczek, Chociw, Dąbrowa Rusiecka (siedziba Rusiec), Dłutów, Dobroń, Górka Pabianicka (siedziba Pabianice), Lutomiersk, Łask, Pruszków, Sędziejowice, Szczerców, Widawa, Widzew, Wodzierady, Wygiełzów, Zapolice, Żelów.

W czasie II wojny światowej ziemia łaska należała do Rzeszy w obrębie tzw. Kraju Warty - do 1941 r. w okręgu rejencyjnym Kalisz, po tym roku w nowo utworzonym okręgu rejencyjnym Lititzmannstadt (Łódź). Rejencje dzieliły się na landratury, a te na obwody. Łask został siedzibą landratury. W granicach łaskiej landratury znalazły się miasta: Łask, Pabianice i Bełchatów oraz mniejsze miejscowości.

Po wojnie miastem wydzielonym zostały Pabianice. Miastem niewydzielonym był Łask. Granice i podział na gminy pozostały przedwojenne. Powiat dzielił się na 18 gmin, a te na gromady. Z powiatem sąsiadowały powiaty: łódzki, sieradzki, piotrkowski, wieluński, radomszczański. Przez 86 lat, nie licząc podziału administracyjnego wprowadzonego przez okupantów w wojnach światowych, obszar powiatu łaskiego nie ulegał zmianom.

Po roku 1954 poważnie zmieniła się wielkość powiatu: wyłączono dawne gminy Lutomiersk i częściowo Widzew oraz gminy Szczerców i Dąbrowa Rusiecka. Dołączono jedynie niewielki teren okolicznych wsi Kociszewa, położony na wschód od Zelowa. Ostatecznie powiat łaski liczył 1160 km² z dwoma miastami - Łaskiem i Zelowem oraz osadą Kolumna i 26 gromadami.

W roku 1975, po utworzeniu nowych województw, obszar powiatu łaskiego włączono do województw: sieradzkiego, piotrkowskiego i łódzkiego. W 1990 r. utworzono Urząd Rejonowy z siedzibą w Łasku. Urząd ten obejmował swym zasięgiem gminy: Łask, Widawa, Sędziejowice, Buczek, Wodzierady, oraz Dobroń i Lutomiersk. Łask spełniał zatem rolę ośrodka ponadgminnego.

W 1999 r. Łask ponownie został siedzibą powiatu. Niestety nowy podział administracyjny kraju nie uwzględnił opinii mieszkańców, powiązań historycznych, kulturowych oraz osadniczo-przestrzennych łączących okoliczne gminy z Łaskiem wyłączając Dobroń i Lutomiersk z powiatu łaskiego. W rezultacie tych zmian obszar powiatu został wydatnie okrojony do 617,7 km²

2.2. Położenie administracyjne

Powiat łaski leży w środkowo – zachodniej części województwa łódzkiego. Sąsiednimi powiatami są: zduńskowolski, pabianicki, bełchatowski, sieradzki, wieluński i poddębicki. Stolice sąsiednich powiatów to duże miasta województwa: Pabianice (63,9 tys. mieszkańców), Bełchatów (56,4 tys.), Zduńska Wola (41,2 tys.), Sieradz (41,9 tys.), Wieluń (31,4 tys.).

Porównanie powiatu łaskiego z sąsiadami przedstawia tabela.

Lp.	Powiat	Powierzchnia w km ²	Ludność (tys.)
1.	Łaski	618	49 736

2.	Zduńskowolski	369	66 064
3.	Pabianicki	492	118 941
4.	Bełchatowski	968	112 443
5.	Sieradzki	1491	116 918
6.	Wieluński	926	75 736
7.	Poddębicki	881	40 906

Źródło: dane wg GUS. Statystyczne Vademecum Samorządowe 2020

W skład powiatu łaskiego wchodzi 5 jednostek samorządowych: miejsko-wiejska gmina Łask oraz gminy wiejskie: Buczek, Sędziejowice, Widawa i Wodzierady.

Lp.	Gmina	Powierzchnia w km ²	%	Liczba sołectw	Liczba miejscowości	Liczba ludności
1.	Łask	145	23,6	31	50	27 530
2.	Buczek	92	14,9	16	24	5 095
3.	Sędziejowice	120	19,4	25	30	6 343
4.	Widawa	179	28,9	41	47	7 272
5.	Wodzierady	82	13,2	20	33	3 496

Źródło: z urzędów gmin oraz Statystyczne Vademecum Samorządowe 2020

2.3. Uwarunkowania geograficzne

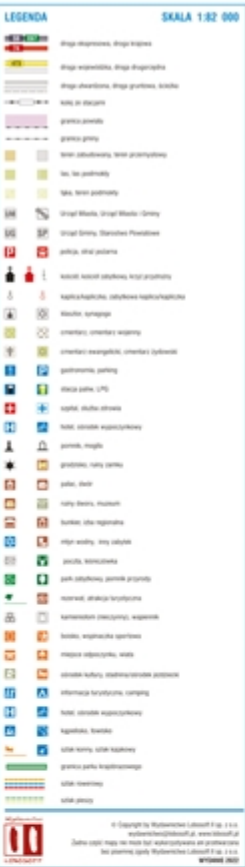
Powiat łaski leży na Nizinie Polskiej (podprowincja – Nizina Środkowopolska) w obrębie Niziny Południow Wielkopolskiej (Makroregion). W 70 procentach powiat położony jest na Wysoczyźnie Łaskiej (Mezoregion), tylko południowa jego część – obszar gminy Widawa – należy do Kotliny Szczercowskiej (Mezoregion).

Powiat jest znacznie rozciągnięty na osi południkowej, której długość wynosi 49 km. Mierzona w największym miejscu szerokość powiatu (w gminie Wodzierady) liczy zaledwie 6 km, w

najszerszym zaś 22 km.

2.4. Uwarunkowania przyrodnicze

Teren powiatu łaskiego jest niezwykle malowniczy i urozmaicony. Walory krajobrazowe, względna czystość wody, rozległe łąki i suche lasy, znajdujące się w sąsiedztwie doliny rzeki Grabi, stanowią o dużej atrakcyjności wypoczynkowej i rekreacyjnej tego regionu. Na terenie powiatu znajdują się obszary chronione, rezerваты i parki.

Park Krajobrazowy Międzyrzecza Warty i Widawki został utworzony w 1989 roku i powołany w celu ochrony cennych walorów przyrodniczo-krajobrazowych. Jego powierzchnia

wynosi 25 330 ha.

Przedmiotem ochrony są doliny Warty, Widawki i ich dopływów wraz z otoczeniem, a także towarzysząca tym obszarom naturalna szata roślinna. Obszar parku wyróżnia się w swym otoczeniu urozmaiconą rzeźbą terenu. Szczególnie malowniczo prezentują się przełomowe odcinki doliny Warty, gdzie wysokości względne stoków dochodzą do 45 m. Meandrujące rzeki, liczne starorzecza, obszary wydmowe i torfowiska to kolejne, cenne przyrodniczo i krajobrazowo obszary parku. Wyjątkowe pod tym względem są okolice Szynkielowa, gdzie rozległe torfowisko bezpośrednio sąsiaduje z wydumą śródlądową. Wysoką wartością przyrodniczą wyróżniają się również torfowiska w dolinie Niecieczy oraz ukryte wśród torfowisk ujście Oleśnicy do Warty pod Szynkielowem. Lasy w Parku stanowią tylko niespełna 25% ogólnej powierzchni. Przeważają sztucznie wprowadzone zbiorowiska borowe, a zespoły naturalnych borów bagiennych, łęgów i grądów zachowały się w niewielkich fragmentach. W granicach powiatu łaskiego znajdują się trzy z czterech rezerwatów Parku: rezerwat florystyczny „Winnica”, rezerwat bagienny „Grabica” oraz torfowiskowy rezerwat „Korzeń”.

Częściowy rezerwat florystyczny **„Winnica”** położony jest w pobliżu Wielkiej Wsi w gminie Widawa i zajmuje obszar 1,54 ha. Geneza nazwy „Winnica” wywodzi się prawdopodobnie z Wielkopolski, gdzie oznacza ona pagórki, pola pozarastane przez zarośla, z których pozyskiwano gałązki na winniki – miotłki używane w łaźni. Rezerwat obejmuje 300-metrowy fragment skarpy opadającej ku dolinie rzeki Warty, o wystawie południowo-zachodniej, z wychodniami górnopolskich margli. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych muraw i zarośli kserotermicznych. Pomimo niewielkiej powierzchni rezerwatu, jego flora jest bardzo bogata. Do zwiedzania udostępniona jest ścieżka poprowadzona w środkowej i południowej części rezerwatu. Stanowi ona część ścieżki przyrodniczo-dydaktycznej „Rezerwat Winnica - Starorzecze w Siemiechowie”.

Częściowy rezerwat bagienny **„Grabica”** położony jest w gminie Sędziejowice. Utworzony na obszarze 8,36 ha. Stanowi rozległe zabagnione zagłębienie porośnięte olsem, zaroślami i szuwarami. Na terenie rezerwatu odnotowano występowanie 105 gatunków roślin naczyniowych. Przepływająca w pobliżu rzeka Grabia stanowi stałe źródło zasilania w wodę tego obszaru.

Powierzchnia rezerwatu **„Korzeń”** wynosi 34,93 ha. Położony jest w pobliżu wsi Korzeń w gminie Widawa. Celem utworzenia jest ochrona dużej powierzchni torfowiska o charakterze przejściowym (czyli zasilanym wodą opadową i gruntową) oraz dobrze zachowanych biocenoz zespołów leśnych: olsu torfowcowego i porzeczkowego. Na obszarze torfowiska występuje wiele, liczebnie bardzo dużych populacji chronionych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Jest to rezerwat,

który można podziwiać oglądając go z zewnątrz. Wszelkie wchodzenie do środka jest niebezpieczne ze względu na zróżnicowaną grubość warstwy runa. Nie zawsze jest ona na tyle gruba by utrzymać ciężar człowieka.

Poza Parkiem Krajobrazowym w powiecie łaskim utworzono rezerwat leśny **"Jodły Łaskie"**, położony w gminie Sędziejowice. Utworzony na obszarze 59,19 ha w celu ochrony niezwykle zróżnicowanego fitocenotycznie lasu mieszanego z dużym udziałem jodły pospolitej przy północnej granicy jej naturalnego zasięgu oraz licznych pomnikowych 200-letnich dębów, jodeł i okazałych sosen. Występuje tu także znaczna ilość ptaków oraz wiele gatunków roślin chronionych.

W powiecie znajdują się 117 pomników przyrody oraz dwie aleje drzew. Ponadto mamy obszary chronionego krajobrazu, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz użytki ekologiczne.

2.5. Szlaki turystyczne

Powiat łaski pokryty jest siecią szlaków turystycznych – wyznaczonych głównie przez PTTK - które stanowią jedną z istotniejszych form promocji dziedzictwa kulturowego i wykorzystania jego potencjału. Głównymi zadaniami szlaków są: wspieranie społeczności lokalnych (rozwój lokalnej przedsiębiorczości, tworzenie miejsc pracy i dodatkowych źródeł dochodów), korzystanie z lokalnych zasobów (walorów przyrodniczych, kulturowych, bazy noclegowej i żywieniowej), a także wspieranie i ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Trasy szlaków w wielu miejscach przecinają się i pokrywają ze sobą, pozwalając zarówno na koncentrowanie się na temacie wiodącym, jak i jednocześnie zwiedzanie obiektów o zróżnicowanej tematyce. Szlaki turystyczne przebiegające przez ziemię łaską promują cenne pod względem artystycznym budowle, założenia dworskie, wydarzenia historyczne, ślady dawnego przemysłu i wytwórczości, obszary o dużych walorach przyrodniczych.

2.5.1. Szlak Frontu Wschodniego 1914-1918 (szlak turystyczny samochodowy)

Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej przebiega przez 8 województw (łódzkie, warmińsko-mazurskie, podlaskie, mazowieckie, świętokrzyskie, lubelskie, małopolskie i podkarpackie). Prowadzi przez miejsca walki, obiekty i materialne ślady I Wojny Światowej na ziemiach polskich. Twórcą pomysłu jest Michał Jagiełło, który jest dziennikarzem oraz tłumaczem literatury rosyjskiej. Utworzenie go zajęło pięć lat a w tym czasie wszystkie województwa wytyczyły przebieg szlaku na swoim terenie. Cały szlak w łódzkiem liczy ponad 300 km. Przechodzi przez Powiat Zduńskowolski (Szadek: kościół św. Józefa, cmentarz wojenny) oraz Powiat Łaski (Sanktuarium NMP, kościół, Grabia). Ponieważ szlak jest samochodowy, jego główna oś biegnie głównymi drogami, które turysta może przemierzać autem bez konieczności zbaczania z wytyczonej

trasy.

2.5.2. Szlak Młynów nad Grabią

Znakowany na żółto pieszy Szlak Młynów nad Grabią o długości 36 km to bardzo ciekawy szlak turystyczny łączący zachowane zabytki architektury przemysłowej w postaci młynów wodnych nad rzeką Grabią z przyrodą (Obszar Chronionego Krajobrazu Rzeki Grabi i Park Krajobrazowy Międzyrzecza Warty i Widawki) oraz zabytkami Łasku i okolic.

Początek szlaku jest na dworcu PKP w Łasku – Kolumnie, koniec w Siedlcach Łaskich. W Łasku w XIX i XX wieku istniały i pracowały trzy młyny: Utrata, młyn Łaszkiewicza i Łętkowo. Dziś po tych zabudowaniach praktycznie nie ma śladu. W miejscu młyna Łaszkiewicza działa gospodarstwo rybackie. Z Łasku szlak prowadzi przez Okup do Zielęcic, gdzie do dnia dzisiejszego istnieje murowany młyn z drewnianym szczytem będący własnością prywatną, wybudowany w latach 40-tych XX w. Warto jednak wspomnieć, że już wcześniej, w drugiej połowie XVI w. wzmiankowano o młynie w tej miejscowości. Przed II wojną światową natomiast istniały tu dwa młyny. Na prawym brzegu rzeki stał, zbudowany w 1826 r. tzw. młyn handlowy lub kupiecki, który przerabiał ok. 3,5 - 4 ton ziarna w ciągu doby, na lewym brzegu natomiast stał młyn wzniesiony w poł. XIX w., początkowo jako folusz, później przebudowany, a od 1916 r. napędzany turbiną elektryczną, przerabiającą około 2 ton ziarna na dobę. Oba młyny rozebrano w czasie wojny, w latach 1941 - 1942.

Po drodze z Zielęcic do Woli Marzeńskiej na skraju sporego kompleksu leśnego znajdują się malowniczo położone stawy rybne, stanowiące cel wycieczek wielu wędkarzy. W Woli Marzeńskiej istniał drewniany młyn wodny, zbudowany w pierwszej połowie XIX w., który spłonął prawdopodobnie około 1890 r. W końcu XIX w. powstał kolejny, również drewniany młyn na lewym brzegu rzeki Grabi. Do dziś młyn ten - stanowiący obecnie własność prywatną - pracuje na rzecz miejscowej ludności, napędzany energią elektryczną. Jest to jednopiętrowa, drewniana, wielokrotnie przebudowywana budowla wzniesiona w końcu XIX stulecia. Zachowały się jednak urządzenia dawnego napędu wodnego i jazu spiętrzającego wody rzeki. Obecny młyn w Woli Marzeńskiej wpisano do wojewódzkiego rejestru zabytków.

W sąsiedniej miejscowości – Marzeninie warto zobaczyć murowany kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny wzniesiony w latach 1370 – 1372. Około 1750 r. do kościoła dobudowano nawę drewnianą, którą około 1820 r. zastąpiono nawą murowaną. Kolejne przebudowy w XIX i XX w. sprawiły, że obecnie kościół jest bezstylowy.

We wnętrzu kościoła znajdują się m.in.: barokowy ołtarz główny i rokokowe ołtarze boczne, XVIII i

XIX - wieczne wyposażenie, a przede wszystkim odkryte w ostatnich latach gotyckie freski przedstawiające sceny z życia Świętej Anny, Marii i Jezusa Chrystusa. Na zachodnim skraju wsi znajduje się rzymskokatolicki cmentarz parafialny, na którym pośród współczesnych nagrobków szczególną uwagę zwraca kilka starszych obiektów.

We wsi Brzeski na prawym brzegu rzeki Grabi znajduje się - najprawdopodobniej najstarszy z zachowanych - zabytkowy drewniany młyn "Krzywda", wzniesiony w 1867 r., prawdopodobnie od 1918 r. posiadający turbinę elektryczną, nieczynny od lat 70. XX w. Zachowały się ślady po dawnej motorowni. Młyn pięknie wtopił się w okoliczną przyrodę i gdy wody Grabi są spokojne, wyjątkowo wygląda jego odbicie w wodach rzeki. Na lewym brzegu rzeki istniał również inny, XIX-wieczny młyn, który spłonął w 1905 r. Dziś nie ma po nim śladu. Warto wiedzieć, że istnienie młyna w Brzeskach, podobnie jak w pobliskich Kozubach wzmiankowane było już w XVI stuleciu. Młyn w Kozubach pochodzący z 1920 r. na początku napędzany był, tak jak poprzedni - kołem wodnym. Wyposażony był w dwie pary kamieni młyńskich tzw. "francuskich" oraz perlak, jagielnik i żubrownik. Dziennie mógł przerobić około 1 tony zboża. W latach 30. ubiegłego stulecia rozpoczęto jego modernizację. Zamontowano wówczas nowocześniejszy napęd czyli turbinę oraz zastąpiono jedną parę kamieni młyńskich metalowymi walcami. Po wojnie młyn krótko pracował, w 1947 r. zlikwidowano kolejną parę kamieni, po czym w latach 1949 - 1956 stał zamknięty. Gdy ponownie go uruchomiono, napędzał go już silnik elektryczny. W 1966 r. młyn przeszedł gruntowny remont i pracuje do dziś. W latach 90. XX w. rozpoczęto odbudowę mocno zniszczonych przez czas i niekonserwowanych od wielu lat urządzeń piętrzących wodę. Ponownie woda zakręciła turbinę w 1992 r. Młyn jest drewnianym budynkiem z dwuspadowym dachem. Przy nim stoi odbudowana z białej cegły turbinownia przekształcona przez obecnego właściciela w elektrownię wodną. Zarówno elektrownia jak i młyn są własnością prywatną. Istnieje możliwość ich zwiedzenia po wcześniejszym uzgodnieniu z właścicielem. Tereny wokół młyna są bardzo urokliwe i stanowią doskonałe miejsce weekendowych spacerów okolicznych mieszkańców.

Szlak młynów nad Grabią to jednak nie tylko młyny i zabytki w pobliskich miejscowościach, ale również interesująca przyroda doliny Grabi oraz Międzyrzecza Warty i Widawki. Południowa część szlaku przebiega bowiem przez Park Krajobrazowy Międzyrzecza Warty i Widawki, a pozostała położona jest na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Południowej Grabi. Na szlaku, nad bezimiennym dopływem Grabi znajduje się Wola Wężykowa. Na jej terenie stał niegdyś murowany, renesansowy dwór obronny, wzniesiony w połowie XVI stulecia przez właścicieli wsi i okolicznych dóbr - Wężyków. Jego pozostałością są dziś jedynie skromne już resztki kamiennych fundamentów. Do dziś natomiast przetrwał drewniany młyn wodny z końca XIX stulecia, czynny do 1946 r. i od

tego czasu popadający w ruinę.

Szlak kończy się w okolicach miejscowości Siedlce, gdzie Grabia wpływa do rzeki Widawki.

2.5.3. Szlak Osad Młyńskich i Ekofarm nad Grabią

Szlak składa się z dwóch pętli: pętla zachodnia i pętla środkowa. Oba szlaki należą do dziedzictwa kulturowego, materialnego i niematerialnego. W zasobach oprzyrządowania trzech 50-kilometrowych pętli jest 15 tablic informacyjnych, 15 kierunkowskazów, 4 parkingi/biwaki (2 stojaki do rowerów we współpracy z Nadleśnictwem Kolumna i Nadleśnictwem Bełchatów), 90 znaków drogowych, 5 przepisów kulinarnych i produktów regionalnych zareklamowanych na tablicach. Każda pętla ma folder i ślad lokalizacyjny dla każdego „skołowanego” użytkownika.

Pętla zachodnia liczy 51 km i wiedzie przez miejscowości: Kolumna, Nowy Młyn, Zielęcice, Marzenin, Lichawa, Brzeski, Grabia, Bilew, Okup, Łask Kolumna. Ciekawymi miejscami do odwiedzenia są m.in.: Kolegiata NPNMP i św. Michała Archanioła w Łasku, Muzeum Miasta Łasku, Dawny Magistrat oraz Pomnik Niepodległości w Łasku, kościół Wniebowzięcia NMP fundacji arcybiskupów gnieźnieńskich z XIV w. z zabytkowymi freskami i chrzcielnicą w Marzeninie oraz najstarsza istniejąca osada młyńska z małą prywatną elektrownią wodną w Brzeskach. Pętla środkowa natomiast liczy 46 km. Miejscowościami przez które przechodzi są: Kolumna, Barycz, Ldzań, Drzewociny, Trzy Brzozy, Róża, Dobroń, Markówka, Poleszyn Kolumna.

2.5.4. Łódzka Magistrała Rowerowa W-E

Jest częścią transeuropejskiej trasy rowerowej, która w założeniu ma łączyć Niemcy, Polskę i Ukrainę. Została wytyczona przez szczególnie atrakcyjne tereny i miejscowości regionu. Prowadzi przez: powiat sieradzki, zduńskowski, łaski, pabianicki, łódzki wschodni, tomaszowski i opoczyński. Na jej trasie znajdują się liczne miejscowości o ważnym znaczeniu turystycznym, bogate w zabytki architektoniczne i przyrodnicze.

Podróżując Magistrałą należałoby zwiedzić miasto Warta, założone w średniowieczu, w której w latach 1465-1482 wybudowano zespół klasztorny bernardynów, składający się z: gotyckiego kościoła pw. Wniebowzięcia NMP z lat 1479-1482, przebudowanego w latach 1696-1708 w stylu barokowym, klasztoru wzniesionego w stylu gotyckim w latach 1479-1482, a w 1696 r. i w 1721 r. przebudowanego w stylu barokowym oraz barokowej kaplicy z 1726 r. W 1908 r. część klasztoru przeznaczono na szpital dla osób umysłowo chorych. Najcenniejszym zabytkiem Szadku jest gotycki kościół Wniebowzięcia NMP i św. Jakuba Apostoła, zbudowany w latach 1333-1335. Na turystów czekają m.in.: Rzgów z zachowanym średniowiecznym układem urbanistycznym, Tuszyń zwany w

latach 20. XIX w. miastem ogrodem. Obejrzyć można zabytkowe parki podworskie (Kalinowa, Moszczenica, Rzeczyca) oraz rezerваты przyrody (Wolbórka, Mołęda, Czarny Ług czy Konewka).

Magistrala łączy miejscowości związane z postaciami historycznymi m.in.: Czarnocin, w którym mieszkał Władysław Reymont i Wolbórz, gdzie urodził się i zmarł Andrzej Frycz-Modrzewski. Łączy ze sobą także dwa największe zbiorniki naszego województwa – Jezioro i Zbiornik Sulejowski, będące ulubionymi miejscami wypoczynku i uprawiania sportów wodnych.

2.5.5. Szlak rowerowy im. Św. Maksymiliana Kolbego

Szlak znakowany kolorem niebieskim. Jest to fragment przygotowywanej regionalnej trasy rowerowej. Na odcinku Pabianice – Łask – Zduńska Wola nosi imię świętego Maksymiliana Kolbego. W powiecie łaskim prowadzi od Kolumny przez Wronowice, Łask, Orchów, Wolę Bałucką (przy szlaku dwór szlachecki z początku XIX w.) i Borszewice (neogotycki kościół z początku XX w.).

2.5.6. Szlak rowerowy „Skarby Ziemi Sieradzkiej”

Prowadzi od Zduńskiej Woli przez powiaty zduńskowolski, sieradzki i łaski. Na teren Powiatu Łaskiego wkracza od Burzenina i prowadzi przez Widawę, Podulę, Sędziejowice, Marzenin, Łopatki i do Łasku. Szczególnie godne uwagi na trasie są: Szadek z gotyckim kościołem p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Jakuba Apostoła (1332-1335), Małków z klasycystycznym pałacem zbudowanym dla adiutanta Napoleona, (przebywał tam także Władysław Reymont), Warta (liczne kościoły i zespoły klasztorne o kilkusetletniej historii), Marzenin (kościół z 1372 r.) i Łask (kolegiata z 1525 r.). Na trasie możemy podziwiać Park Krajobrazowy Międzyrzecza Warty i Widawki powołany w celu ochrony cennych walorów przyrodniczo-krajobrazowych doliny Warty i Widawki i ich dopływów oraz towarzyszącej tym obszarom szaty roślinnej. Warte zobaczenia są również zabytki Widawy z zespołem klasztornym bernardynów, dwór szlachecki w Sędziejowicach i dwór obronny w Łopatkach.

2.5.7. Szlak Osad Braci Czeskich

Znakowany kolorem niebieskim rowerowy Szlak Braci Czeskich wiedzie z Łasku przez Rokitnicę, Zelów, Szczerców i do Kleszczowa. Przez teren powiatu łaskiego przechodzą dwa odcinki szlaku rozdzielone odcinkiem przechodzącym przez powiat pabianicki. Pierwszy odcinek prowadzi od Łasku, gdzie w sądzie został podpisany akt zakupu Zelowa, do Ostrowa. Drugi odcinek prowadzi wzdłuż doliny rzeki Grabi w pięknie położonej wsi letniskowej Rokitnica, dalej już w powiecie bełchatowskim przez Karczmy do Zelowa.

Szlak ma na celu przybliżenie historii osadników czeskich przybyłych w początkach XIX w. do Zelowa, a następnie osiedlających się w pobliskich miejscowościach leżących dziś na terenie

powiatu łaskiego i bełchatowskiego. Na trasie szlaku zwiedzić można liczne świątynie i cmentarze różnych wyznań chrześcijańskich, zobaczyć dawne młyny wodne, bunkry z czasów II wojny światowej. Głównym punktem tego szlaku jest Żelów, gdzie do dnia dzisiejszego żyją potomkowie dawnych osadników pochodzenia czeskiego, działa parafia Kościoła Ewangelicko – Reformowanego, a turystów zaprasza Muzeum Braci Czeskich.

2.5.8. Szlak Kajakowy Grabia-Widawka-Warta

Interesujący dla aktywnych mieszkańców i turystów byłby rozwój turystyki wodnej na terenie powiatu łaskiego, przede wszystkim udrożnienie szlaku kajakowego Grabia – Widawka – Warta. Rzeka Grabia jest rzeką płytką, bezpieczną w spłynięciu, bardzo malowniczą, na wielu odcinkach o naturalnym przebiegu. Na odcinku Łask - Brzeski dość trudna ze względu na zarośnięte brzegi i liczne przeszkody. Widawka jest rzeką o wartkim nurcie, z licznymi głębiznami, na rozgałęzieniach i na fragmentach o wąskim korycie dość niebezpieczna. Warta natomiast jest już bardzo łatwa.

Warto mieć nadzieję, że miłośnicy kajakarstwa będą mogli na naszych rzekach uprawiać aktywną turystykę weekendową.

2.5.9. Łódzki Szlak Konny

Jest to najdłuższy szlak turystyczny w Europie – ponad 200 km. Powstał w ramach projektu „Turystyka w siodle – infrastruktura innowacyjnego i unikatowego produktu turystycznego”. Składa się z 2 pętli: wewnętrznej i zewnętrznej – obejmuje łącznie ponad 1800 km. Szlak wiedzie przez miejscowości: Szadek-Orchów-Wiewiórczyn-Ostrów-Teodory. Turystyka w siodle jest aktywną formą wypoczynku i rekreacji na łonie natury, która nie tylko dostarcza nam niezapomnianych wrażeń, ale przede wszystkim wymaga ścisłej współpracy i wzajemnego zrozumienia człowieka ze zwierzęciem. Unikalnym atutem tej formy turystyki jest możliwość zwiedzania atrakcji turystycznych, podróżując na końskim grzbiecie. Pozwala również na spędzanie wolnego czasu z rodziną i przyjaciółmi podczas wspólnych rajdów i wycieczek. Uprawianie takiej aktywności jak rekreacja konna to czysta przyjemność i jest wiele możliwości spędzania wolnego czasu w siodle. Na Szlaku Konnym możemy natknąć się na przeróżnych turystów: osoby amatorsko poruszające się zaprzęgami, niepełnosprawnych poddających się hipoterapii, wykwalifikowanych jeźdźców poszukujących nowych terenów do eksploracji czy turystów uczestniczących w inscenizacjach opartych na wydarzeniach historycznych.

2.5.10. Europejski Szlak Bursztynowy

W ostatnich latach coraz większego znaczenia dla rozwoju turystyki nabierają kulturowe szlaki

turystyczne. Dzięki nim można poznać atrakcyjne miejsca, europejską kulturę i historię. Jednym z takich szlaków jest promowany w ostatnich latach Szlak Bursztynowy – nawiązujący do starożytnego traktu handlowego z Rzymu nad Bałtyk. Badania archeologiczne wskazały na bardzo dużą ilość znalezisk rzymskich w dolinach Warty i Bzury, co pozwala przypuszczać, że główny szlak bursztynowy biegł właśnie tędy – przez województwo łódzkie, przechodząc również wzdłuż południowo-zachodniej granicy powiatu łaskiego w sąsiedztwie rezerwatu Winnica.

3. Zabytki znajdujące się na terenie Powiatu Łaskiego

Powiat Łaski to piękne miejsce o bogatej przeszłości i dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi różnego typu. Obfituje w skarby bogatej przeszłości kulturowej: zabytki architektury ziemiańskiej i założenia dworskie, kościoły i zespoły sakralne wraz z wyposażeniem, zabytki architektury mieszczańskiej, obiekty mieszkalne i użyteczności publicznej, cmentarze, stanowiska archeologiczne. Rozmieszczone są one na całym obszarze powiatu, z naturalną koncentracją w samym Łasku.

Dobrze rozwinięta sieć oznakowanych szlaków turystycznych, przede wszystkim pieszych i rowerowych oraz dogodne położenie komunikacyjne na skrzyżowaniu dróg krajowych i wojewódzkich wraz z przechodzącą przez teren powiatu linią kolejową są ogromnym atutem sprzyjającym kultywowaniu i rozpowszechnianiu dziedzictwa kulturowego Powiatu Łaskiego.

Ważnym elementem dziedzictwa kulturowego powiatu jest architektura sakralna. W wielu miejscowościach znajdują się kościoły i kaplice w większości ufundowane przez właścicieli okolicznych dóbr ziemskich. Do najcenniejszych należą:

- kolegiata w Łasku, która wpisana jest do rejestru zabytków pod numerem 245/A. Kościoły należą do obiektów stosunkowo dobrze zachowanych. W ostatnim czasie prowadzone były i są przy nich prace konserwatorskie.

- zespół klasztorny Bernardynów w Widawie, w którego skład wchodzi Kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego oraz Klasztor (obecnie plebania i muzeum). Zabytki wpisane są do rejestru zabytków pod numerem: 255/A, 256/A.

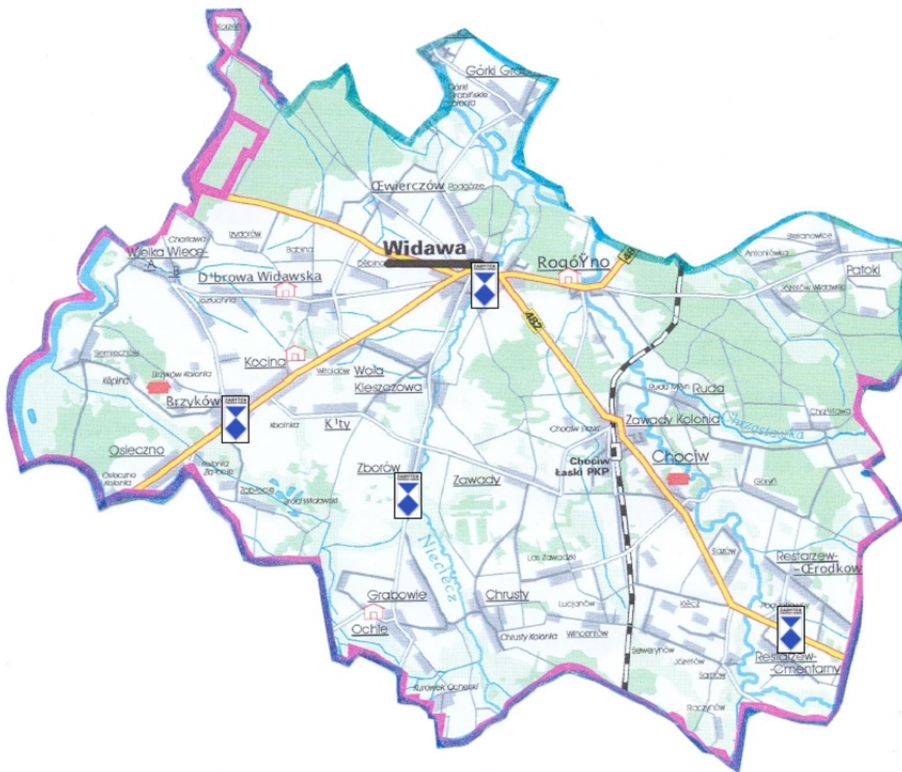

Mapa rozmieszczenia zabytków gminy Łask

Mapa rozmieszczenia zabytków na terenie gminy Widawa

Podstawowymi formami ochrony tych zabytków jest prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie kart adresowych, uwzględnienie ochrony zabytków w planie zagospodarowania miasta i gminy oraz wpis do rejestru zabytków. Warte odnotowania jest również występowanie licznych przydrożnych kapliczek, które są zapomniane bądź niezauważane.

Z właścicielami okolicznych dóbr ziemskich związane są również zabytki architektury ziemiańskiej i założenia dworskie znajdujące się w wielu miejscowościach oraz historyczne cmentarze będące również pamiątką krwawych walk z okresu I i II wojny światowej oraz powstań polskich z okresu zaboru.

Ważnym elementem dziedzictwa kulturowego jest architektura mieszczańska, którą reprezentuje zabudowa Łasku. Na terenie powiatu zachowały się układy urbanistyczne miast, zwłaszcza Łasku, czy interesujący i wyjątkowy gwiazdasty układ urbanistyczny Łasku - Kolumny. W Kolumnie ciekawostką są również drewniane wille z werandami, wybudowane w pierwszej połowie XX wieku.

3.1. Zabytki nieruchome

Zabytek nieruchomy jest to nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, będąca dziełem

człowieka lub związana z jego działalnością, stanowiąca świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z zapisami *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (o czym pisano w Rozdziale 1.4 Programu) zabytki mogą być chronione m.in. poprzez wpisanie do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub ujęcie w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków. Ewidencja zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków prowadzona jest w formie zbioru kart zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dla obszaru województwa.

W każdej gminie wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte zabytki nieruchome wpisane do rejestru, zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Gminną ewidencję zabytków wykorzystuje się przy ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Jest ona również podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami.

W związku z powyższym Powiatowy Program opieki nad zabytkami Powiatu Łaskiego na lata 2023-2026 sporządzono na podstawie gminnych ewidencji zabytków gmin wchodzących w skład Powiatu Łaskiego.

W celu przejrzystości Programu wykaz zabytków nieruchomych zamieszczono w załącznikach. W Załączniku nr 1 zamieszczono zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W Załączniku nr 2 zamieszczono pozostałe zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków i gminnych ewidencjach zabytków - z wyłączeniem zabytków rejestrowych.

Zabytki nieruchome rozmieszczone są zazwyczaj pojedynczo. Można je podzielić na cztery grupy według kryterium własności i przeznaczenia w momencie powstania (szczegółowy opis dotyczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków).

3.1.1. Zabytki architektury sakralnej

Borszewice:

- kościół parafialny p.w. Świętego Stanisława Biskupa i Świętego Mikołaja Biskupa

Murowany kościół parafialny został wzniesiony w latach 1894 - 1902 wg projektu Kornela Szreterera i konsekrowany w 1913 r. przez biskupa włocławskiego Stanisława Kazimierza Zdzitowieckiego. Świątynia utrzymana jest w stylu neogotyckim. W latach 1924 - 1925 dobudowano wieżę o wysokości 25 m i 4 wieżyczki niższe połączone attyką oraz hełm zakończony 2,5 metrowym krzyżem.

Główny ołtarz jest tryptykiem przedstawiającym św. Stanisława Biskupa, jego nauczanie i śmierć. Ołtarz boczny pochodzi z końca XVII w., a z połowy XVII w. tabernakulum i kilka obrazów o tematyce sakralnej.

Buczek:

- **kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela, budynek murowany**

Jego fundatorem był najprawdopodobniej Paul Buczkowski - XVI wieczny właściciel dóbr. Późnogotycki kościół parafialny z przełomu XV i XVI stulecia znajduje się w centrum miejscowości na niewielkim wzniesieniu. Ta kilkakrotnie przebudowywana i rozbudowywana świątynia jest budowlą jednonawową z węższym, prostokątnym prezbiterium. Ciekawy ołtarz główny z około 1620 r. wypełniają obraz Madonny z Dzieciątkiem, św. Antoniego Padewskiego z Dzieciątkiem, a w szczycie scena chrztu Chrystusa w Jordanie z początku XVII w. Ołtarze boczne pochodzą z początku XVII w. z obrazami św. Andrzeja i Józefa z XVII w. W kaplicy południowej ołtarz św. Anny z XVII w. W kaplicy północnej umiejscowiono barokowy ołtarz z rzeźbą Matki Boskiej z grupy

Ukrzyżowania z XVII w. Z tego samego okresu pochodzi ambona oraz obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem adorowanej przez świętych.

Kwiatkowice (gm. Wodzierady):

- **kościół parafialny p.w. św. Mikołaja i św. Doroty, budynek murowany**

Jest to murowana, późnorenesansowa budowla z pułapem i belkowaniem modrzewiowym ufundowana w 1606 r. przez Annę i Kacpra Puczków z Sarnowa. Świątynia jest orientowana, jednonawowa, z węższym wielobocznie zamkniętym prezbiterium. Na szczególną uwagę zasługuje zachodnia fasada ujęta dwoma uskokowymi szkarpami, z trójkątnym szczytem z sygnaturką i pięknym barokowym portalem z herbami Rola i Jastrzębiec. Przykryty jest dachem dwuspadowym.

Wystrój wnętrza jest wczesnobarokowy. W ołtarzu głównym pochodzącym z końca XVII w. znajdują się obrazy Matki Boskiej z Dzieciątkiem Jezus i św. Mikołaja. Ambona jest wczesnobarokowa, z obrazami czterech Ewangelistów. Chrzcielnica z drewnianą nakrywą, pochodzi również z XVII w. Zachowała się tablica erekcyjna kościoła z 1606 r.

Przed kościołem zachowało się kilka nagrobków z XIX w. pozostałości po cmentarzu grzebalnym.

- **dzwonnica przy kościele parafialnym p.w. św. Mikołaja i św. Doroty, budowla murowana**

Dzwonnica znajduje się obok kościoła parafialnego p.w. św. Mikołaja i św. Doroty. Pochodzi z początku XVII w. Jest to murowana budowla pokryta drewnianym dachem, z czterema półkolistymi wnękami.

Łask:

- **kościół parafialny p.w. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny i Św. Michała Archaniola, budynek murowany**

Wzniesiony został w latach 1517–1523 z fundacji arcybiskupa gnieźnieńskiego Jana Łaskiego. Konsekrowany i wyniesiony do godności kolegiaty 2 marca 1525 r. Po pożarze w 1749 r. został gruntownie przebudowany i powiększony o dwie kaplice. Wówczas uzyskał barokową elewację i rokokowe wnętrze. Jest to kościół orientowany, trójnawowy, z zamkniętym wielobocznie prezbiterium. Posiada późnogotycki wystrój wnętrza – gwiaździste sklepienia portalu, rzeźby aniołów oraz bogato zdobiony rokokowy ołtarz główny w którym znajduje się obraz św. Michała Archaniola zabijającego Szatana. Obraz został namalowany w 1760 r. przez Filipa Castaldiego. Najcenniejsze w świątyni dzieło sztuki – alabastrowa płaskorzeźba z końca XV w. przedstawiająca Matkę Boską z Dzieciątkiem – znajduje się w kaplicy Matki Boskiej. Dzieło przypisywane autorstwu florentczyka Andrei della Robbia ofiarował Prymasowi Łaskiemu w 1515 r. papież Leon X.

24 września 2005 r., w 490 rocznicę sprowadzenia płaskorzeźby do Łasku kościół ustanowiono Sanktuarium Maryjnym. 25 września 2005 r. dokonano uroczystej koronacji Matki Bożej Łaskiej z Dzieciątkiem.

W kolegiacie działa też muzeum parafialne, filia Muzeum Archidiecezji Łódzkiej.

- **kościół garnizonowy p.w. Świętego Ducha, budynek drewniany**

Jest to jedna ze starszych i najcenniejszych drewnianych budowli sakralnych w regionie łódzkim. Został wzniesiony w 1666 r. z inicjatywy kanonika łaskiego Macieja Szklarskiego przez rzemieślników łaskich.

Jest to budowla o cechach barokowych, zbudowana z bali modrzewiowych w konstrukcji zrębowej na rzucie krzyża. Pierwotnie prezbiterium umieszczone było od strony wschodniej, obecnie – co jest osobliwością - od zachodniej.

Świątynia jest trójnawowa, orientowana na zachód, z prostokątnym prezbiterium. Nawa główna jest otwarta na nawy boczne. Nad wejściem widoczna jest wieżyczka na sygnaturkę. Obok znajduje się drewniana dzwonnica, kryta dachem dwuspadowym.

Niecodzienny jest wystrój wnętrza. Ołtarz, ambona i chrzcielnica ozdobione są muszelkami. Zdobienia te ufundowane zostały przez bogatą parafiankę podczas remontu świątyni, która od roku 1811 służyła protestantom mieszkającym w Łasku. Odprawiano w niej nabożeństwa ewangelickie, a od 1950 r. – na mocy umowy między parafią katolicką a ewangelicko-augsburską - zarówno nabożeństwa katolickie, jak i ewangelickie.

Po gruntownym remoncie przeprowadzonym w latach 1990-1997, kościół pełni obecnie funkcję katolickiego kościoła garnizonowego.

Marzenin (gm. Sędziejowice):

- **kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, budynek murowany**

Kościół wzniesiono w latach 1370 – 1372. Pod koniec XVIII w. dobudowano nawę drewnianą, którą około 1820 r. zastąpiono nawą murowaną. Kolejne przebudowy (1873, 1896, 1905-1925) sprawiły, że pierwotny styl romański zaginął i obecnie kościół jest bezstylowy. W latach 1992 – 1993 wymieniono więźbę dachową całego kościoła, sufit ozdobiono kasetonami z obrazem Matki Boskiej Wniebowziętej. W tym czasie odnaleziono malowidła datowane na połowę XV w. (rzadkość na terenie środkowej Polski), częściowo przemalowane ok. 1520 r., przedstawiające sceny z życia św. Anny, Najświętszej Maryi Panny i Chrystusa, które odrestaurowano jedynie w prezbiterium. Bogate wyposażenie kościoła pochodzi głównie z XVII i XVIII w. W ołtarzu głównym znajdują się obrazy Koronacji Najświętszej Maryi Panny, Ofiary Izaaka i Św. Marcina. Ołtarze boczne rokokowe – jeden Matki Bożej Różańcowej, drugi Serca Jezusowego.

W parafii są zabytkowe lichtarze, ornaty, feretrony, żyrandole, rzeźby, krzyże.

Ciekawostką jest drewniana chrzcielnica z 1578 r. z herbem Ogończyk.

Widawa:

- **kościół p.w. Świętego Marcina i Świętej Małgorzaty, budynek murowany**

Kościół wybudowano w latach 1440-1464 r. w stylu gotyckim przez Habdanków Widawskich. Konsekrowany w 1476 r. przez biskupa sufragana gnieźnieńskiego Andrzeja Naturieńskiego. Rozbudowany na przełomie XVI i XVII w. W 1802 r. pożar zniszczył świątynię, którą odbudowano bezstylowo w 1846 r. Jest to jednonawowa świątynia z węższym prostokątnym prezbiterium i dwiema kwadratowymi kaplicami po bokach. Przy prezbiterium od strony północy znajduje się zakrystia i skarbczyk. We wnętrzu znajduje się ciekawy ołtarz główny z obrazem Świętego Marcina z początku XIX w., ołtarz boczny z rzeźbami i obrazami z końca XVIII w., kamienna kropielnica i barokowe lichtarze.

Przez wiele lat w świątyni nie były odprawiane żadne msze ani nabożeństwa

- **kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w zespole klasztornym bernardynów, budynek murowany**

Kościół Podwyższenia Krzyża Św. fundacji Wojciecha Węzyka Widawskiego i jego żony Anny wzniesiono w latach 1678-1709. Kościół jest jednonawowy, z dachem dwuspadowym i wieżyczką na sygnaturkę. W szczycie fasady znajduje się ogromnych rozmiarów herb fundatorów - Węzyków Widawskich oraz tarcza zegarowa. Pod gzymsem widnieje napis: „AD 1678”. W kościele zachowały się: późnorenesansowa miedziana chrzcielnica z 1600 r. fundacji Walentego Widawczyka, cenne naczynia liturgiczne i krucyfiksy z XVII i XVIII w. Ołtarze pochodzą z XVIII w. Nad barokowymi organami znajduje się rzadko spotykany ręcznie wykuwany mechanizm zegarowy. W zakrystii

zachował się komplet mebli intarsjowanych w stylu rokoko z 1700 r. W podziemiach kościoła mieszczą się krypty sklepione kolebkowo, w których spoczywają zwłoki fundatorów i zakonników. Na ścianach są widoczne ślady zamurowanych wejść do podziemnych tuneli. W 1903 roku dobudowano dzwonnice, w której umieszczono trzy dzwony. W budynku poklasztornym jest plebania, a od 1978 roku także parafialne muzeum.

- **klasztor - obecnie plebania - w zespole klasztornym bernardynów, budynek murowany**

Klasztor bernardynów z przełomu XVII i XVIII wieku jest budynkiem piętrowym, na planie czworoboku, z wirydarzem pośrodku. W większości pomieszczeń są sklepienia kolebkowe z lunetami. Po kasacie klasztoru w 1864 r. bernardyni na prawach dożywocia użytkowali go jeszcze do 1900 r. Obecnie służy jako plebania. W zewnętrznej ścianie klasztoru wmurowano płytę nagrobną z XVI w. z postacią nieznanego rycerza.

W 300 rocznicę rozpoczęcia budowy kościoła obchodzoną w 1978 r. w zachodnim skrzydle klasztoru, na piętrze urządzono muzeum parafialne. W celi przeznaczonej na skarbiec przechowywane są cenne przedmioty zabytkowe: wyroby miejscowego rzemiosła oraz przykłady sztuki sakralnej. Cały zbiór liczy około 150 eksponatów. W muzeum można się zapoznać z historią Widawy. Jest otwarte dla zwiedzających za zgodą miejscowego proboszcza, we wcześniej uzgodnionym terminie.

3.1.2. Zabytki architektury mieszczańskiej

Łask:

- dawny magistrat, budynek murowany

Budynek wybudowano w 1909 r. Mieścił się w nim magistrat.

- **kamienice, Plac 11-go Listopada, budynki murowane**

Kamienice pochodzą z XIX w. Obecnie pełnią funkcje mieszkalno – handlowe.

XIX-wieczna kamienica przy placu 11 Listopada w Łasku, to jedna z najbardziej charakterystycznych budowli tego miasta. Kiedyś mieściły się w niej mieszkania i sklep, ale z biegiem lat coraz bardziej popadała w ruinę. Rewitalizacja kamienicy trwała ponad rok. Gruntownie wyremontowano pomieszczenia, zachowując fragmenty oryginalnych elementów i zdobień. Zachowana została też tak zwana „**kuczka**” (jest to drewniany ganek, w którym Żydzi odprawiali modły w czasie Świąta Szalasów). W kamienicy 17 grudnia 2022 r. odbyło się uroczyste otwarcie kawiarni „**Magiczna Komnata**”, która znajduje się w podziemiach kamienicy. W kawiarni zawisły listy, magiczne pióra, sowy, a także nie zabrakło urokliwego kominka. W lokalu jest także bardzo dużo obrazów. Honorowe miejsce zajął sklepik ze słodyczami oraz z gadżetami z Harrego Pottera.

3.1.3. Zabytki architektury ziemiańskiej i założenia dworskie

- **Karszew (gm. Łask):**

- **relikt dworu murowanego, neoklasycyzm;**

Obecnie nie zostało praktycznie nic oprócz parku i stawu. Neoklasycystyczny, murowany dwór z połowy XIX wieku z naczółkowym dachem krytym dachówką stał jeszcze kilkanaście lat temu. Przy dworze znajdował się też spichlerz. Dziś teren podzielony jest na prywatnych właścicieli i znajdują się tu działki rekreacyjne.

- **Łask:**

- **park dworski, obecnie miejski, o charakterze krajobrazowym;**

Park powstał najprawdopodobniej na przełomie XVIII i XIX w., choć już wcześniej na tym terenie rosły liczne drzewa i krzewy będące pozostałością naturalnych lasów znad Grabi i Pisi. Na terenie zajmowanym obecnie przez park znajdował się przed laty dwór rodu Łaskich zniszczony w wyniku pożaru w połowie XIX wieku, a następnie dwór wybudowany nieco na południe przez kolejnych właścicieli Łasku i okolic – Kręskich. Na przestrzeni kilkuset lat układ i wygląd parku uległ licznym zmianom. Obecnie najcenniejszym elementem jest starodrzew parkowy. Do najstarszych drzew należy kolekcja wiązków szypułkowych, lip drobnolistnych, klonów zwyczajnych, dębów szypułkowych, modrzewia europejskiego oraz olch czarnych. Fragmentarycznie występują szpalery drzew ozdobnych, przede wszystkim szpalery grabowe. Po wschodniej stronie stawu, leżącego w pobliżu wejścia do parku, znajduje się szpaler klonów polnych, rzadko występującego gatunku spośród naszych rodzimych klonów.

- **Łopatki (gm. Łask):**

- **relikł dworu obronnego, renesans, budynek murowany;**

Za wzór dworu w Łopatkach posłużył zamek królewski w Piotrkowie Trybunalskim. Dokładna data wzniesienia oraz fundator budynku nie są znane, jednakże na podstawie niektórych elementów można wnioskować, że pochodzi zapewne z pierwszej połowy XVI w.

Dwór pierwotnie miał kształt dwukondygnacyjnej wieży mieszkalnej pokrytej czterospadowym lub siodłowym dachem. Na przełomie XVII/XVIII w. rozebrano ostatnie piętro budynku. Nad wejściem do kondygnacji mieszkalnej znajduje się tablica herbowa z piaskowca z łacińską inskrypcją, która w tłumaczeniu brzmi: „Herb J. W. Hieronima Bużeńskiego, żupnika krakowskiego, starosty brzeźnickiego, krzeczковского. Pan opiekunem moim, nie będę się lękał cokolwiek by nie uczynił ze mną człowiek”.

Powyżej znajduje się stylizowany kartusz herbowy, na którym jest herb Poraj przedstawiający pięciolistną koniczynę. Nad tarczą umieszczono hełm ze spływającymi po bokach labrami i liśćmi akantu. Naroża spięte są symbolami herbowymi – różą Poraitow oraz herbem Korab w postaci łodzi z wieżą.

Od 1876 roku dwór w Łopatkach znajduje się w rękach rodziny Pruskich. Obecnie pełni rolę zabudowania gospodarczego nie zdradzając zewnętrznie swojej wysokiej wartości zabytkowej.

- **Ostrów (gm. Łask):**

- dwór, eklektyzm, budynek murowany;

- **Sędziejowice:**

- dwór, neoklasycyzm, budynek murowany;

Zespół dworsko-parkowy w Sędziejowicach powstał w I połowie XIX wieku, około roku 1840. W 1842 r. ukazem cara Mikołaja I majątek ten otrzymał w formie majoratu były pułkownik – dowódca Siewierskiego Pułku Piechoty, późniejszy gen. T. Łuzanow. Po jego śmierci dobra te 27 VII 1874 r. przeszły w ręce najstarszego syna, Piotra Łuzanowa.

Budynek został przebudowany na początku XX w. Obecnie dwór jest budynkiem parterowym, murowanym, zbudowanym w stylu neoklasycystycznym na planie prostokąta. Od frontu znajduje się ganek z dwiema parami kolumn na których wsparty jest zbudowany później balkon. Posiada rzeźbione drzwi. Nakryty jest czterospadowym dachem mansardowym. Dwór znajduje się na terenie rozległego parku o charakterze krajobrazowym, w którym podziwiać można aleję grabową, pomnikowe okazy dębów i lip drobnolistnych. W latach 2005 – 2006 w dworku w Sędziejowicach zostały wykonane gruntowne prace remontowe i termomodernizacyjne obejmujące prace wewnątrz i na zewnątrz budynku. Obecnie w części parterowej od północy znajduje się izba pamięci poświęcona szkole, patronowi szkoły i izba pamięci regionalna.

- **Pruszków (gm. Sędziejowice):**

- **park dworski, o charakterze krajobrazowym;**

Relikt parku, datowany na początek XX w. Rodzaj użytkowania – rekreacja i wypoczynek.

- **Widawa:**

- **kopiec ziemny, nie użytkowany**

Kopiec usytuowany przy głównej drodze w Widawie. Pochodzi z XVII wieku.

Zabytek archeologiczny.

- **Wodzierady:**

- **dwór, budynek drewniany;**

Dwór wzniesiono na przełomie XVIII i XIX w. Jest to budynek modrzewiowy o konstrukcji zrębowej, w połowie z drewna, w połowie z cegły z charakterystycznym, łamanym polskim dachem, krytym gontem.

Typ tego dachu wykształcił się ostatecznie na ziemiach polskich w połowie XVIII w. Charakteryzuje się sztukowaniem krokwi, przez co powstaje wyskok w połowie wysokości przy jednakowym pochyleniu dachu. Taki typ konstrukcji dawał budowli wrażenie solidności, jednocześnie gwarantując uzyskanie dużej powierzchni użytkowej strychu. Elewacja północna posiada piętrowy portyk murowany z czterema gotyckimi kolumnami. Układ wnętrza dwutraktowy z sienią i salonem na osi. We wnętrzu oryginalna stolarszczyzna, dawne posadzki i kominek. Budynek ma następujące wymiary 8,5 x 16 m. kubaturze 410 m³, a powierzchni użytkowej 136m². Część drewniana była zdobiona głębokim użytkowym podcieniem wspartym na trzech słupach. Do niedawna w obrębie założenia

dworskiego istniał zabytkowy, drewniany, kryty gontem lamus z XIX w. Niestety, mimo, że lamus został wpisany do rejestru zabytków został samowolnie zdewastowany po 1970 roku. Wokół dworu widać resztki istniejącego tu niegdyś parku z zarysem alei dojazdowej. Renowacją tak wspaniałego zabytku wraz z parkiem zajął się prywatny właściciel w 1982 roku. Obecnie dwór jest w ciągłym remoncie.

- **Wola Bałucka (gm. Łask):**

- dwór, neoklasycyzm, budynek murowany;

Dwór stoi w miejscu poprzedniego - drewnianego, który spłonął prawdopodobnie podczas Powstania Styczniowego. Zbudowany został około 1830 r. na planie prostokąta z ryzalitem na osi, zwieńczonym trójkątnym szczytem. Ten dwór (także poprzedni drewniany) i folwark należał do Słodkowskich. Dwór i folwark został sprzedany w 1915 r. Dietrichom, którzy poddali go gruntownej restauracji i posiadali go do 1945 r. Po 1945 r. budynki gospodarcze zostały rozebrane przez mieszkańców wsi. W dniu 3 II 1981 r. dwór, który był już w ruinie z powodu wieloletniego nieużytkowania, zmienił właściciela. Nowy właściciel poprawił stan dworu i do dziś w nim mieszka. Dziś wnętrze zachwyca wyposażeniem i atmosferą starego polskiego dworu.

- **Wola Wężykowa (gm. Sędziejowice):**

- **ruiny dworu obronnego;**

Do czasów obecnych z dawnego dworu obronnego, będącego siedzibą rodziny Wężyków, wybudowanego w XVI wieku zachowały się jedynie pozostałości kamiennych fundamentów z resztką muru przyziemia. Przypuszcza się, że dwór został rozebrany w dwudziestoleciu międzywojennym, a pozyskany materiał posłużył na budowę domu nowych właścicieli tych gruntów.

3.1.4. Zabytki architektury przemysłowej

- **Wola Marzeńska (gm. Sędziejowice):**

- **młyn wodny, obecnie elektryczny, drewniany;**

Jest to drewniany młyn wodno-elektryczny z dębową turbiną. Pochodzi z końca XIX w. Jednopiętrowa, drewniana budowla była wielokrotnie przebudowywana. Obecnie młyn ten, stanowiący własność prywatną, pracuje na rzecz miejscowej ludności, napędzany energią elektryczną. Zachowały się jednak urządzenia dawnego napędu wodnego i jazu spiętrzającego wody rzeki Grabi.

- **Zborów (gm. Widawa):**

- młyn wodny, obecnie elektryczny, drewniany;

Młyn stoi na brzegu Niecieczy, lewego dopływu Widawki. Budynek młyna wzniesionego w 1917 r. a dziś jest własnością prywatną.

3.2. Zabytki nieruchome stanowiące własność powiatu łaskiego

Powiat Łaski jest właścicielem jednego zabytku wpisanego do rejestru zabytków. Jest to Dworek w Ostrowie. Obiekt znajduje się na terenie działalności Zespołu Szkół Mundurowo – Technicznych.

3.2.1. Dworek w Ostrowie

W 1895 r. dobra łaskie, a wśród nich Ostrów, nabył Michał Szweycer. W 1913 r. (inne źródła podają rok 1911) dobra odziedziczył Janusz Szweycer, który 4 lata później podjął decyzję o gruntownej przebudowie dworku w Ostrowie. Autorem projektu obecnego dworku był warszawski architekt Romuald Gutt, budowę prowadził jego wspólnik – inż. Świerczewski, wykonawcą był majster ciesielski i murarski z Pabianic – Sobański. Malarze, sztukatorzy oraz specjaliści od obrzucania kolumn terrazytem byli z Łodzi. Elementy drewniane w dworku wykonała firma „Horn i Rupiewicz” z Warszawy, inna warszawska firma – „Hordek” wykonała napisy na belce: na jednej – A.D. 1918, na drugiej – „ci co w domu tym bywają, czego nam życzą niechaj sami mają”. Przebudowę ukończono pod koniec 1918 r. Powstała parterowa rezydencja z poddaszem użytkowym, usytuowana na planie prostokąta o rozczłonkowanej bryle wymiarów 42x14,5 m. Od strony frontowej posiada płaski ryzalit i duży taras nad sześciokolumnowym gankiem, od strony parku posiada ryzalit owalny o charakterze mocno przeszklonej altany, nad którym znajduje się balkon. Funkcję mieszkalną pełnił do II wojny światowej. Za czasów świetności dwór znajdował się w pięknie urządzonym parku angielskim, zaprojektowanym przez Franciszka Szaniora. Do dziś zachowały się jego pozostałości. Dużego uroku dodają oczka wodne, różnorodność drzewostanu i roślinności, pomniki przyrody.

W okresie walki o niepodległość w folwarku legioniści i członkowie POW odbywali w dworku ćwiczenia. W okresie II wojny światowej skonfiskowano Szweycerom majątek. Dwór oddany był w zarządzanie komisarzom niemieckim, toteż obiekt nie uległ zniszczeniu ani dewastacji. Na początku 1945 r. folwark Ostrów uległ parcelacji. Dwór z przyległym parkiem i ogrodem przeznaczony został na ośrodek wypoczynkowy.

Od końca lat 50-tych XX w. użytkownikiem terenu jest szkoła w Ostrowie, dla której organem prowadzącym jest Powiat Łaski. Przez wiele lat budynek wykorzystywany był na cele dydaktyczne. W tym czasie dokonywane były najpotrzebniejsze naprawy dworku. W latach 1988-1990 wymieniono dachówkę, tzw. esówkę na czerwoną blachę i nad ryzalitem z trzema półkoliście zamkniętymi oknami zlikwidowano tralkową balustradę. W 2007 r. zabezpieczono konstrukcje stropów i elementów więźby dachowej w pomieszczeniach dworku o łącznej powierzchni ponad 100 m² poprzez podstemplowania stropów nad górną kondygnacją budynku. Dokonano również naprawy

obróbek blacharskich, rynien i rur spustowych.

W dniu 10 maja 2022 r. Powiat Łaski podpisał umowę z firmą na realizację zadania „Remont wraz z kompleksową termomodernizacją zabytkowego dworu”. Okres prac remontowych przewidziany jest na 18 miesięcy. Obecnie jednak obiekt jest wyłączony z działalności użytkowej ze względu na zły stan.

3.3. Zabytki ruchome

Zabytek ruchomy jest to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będąca dziełem człowieka lub związana z jego działalnością, stanowiąca świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytki ruchome są rozmieszczone grupowo w obiektach zabytków nieruchomych. Wpisane są do rejestru B prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Znajdują się na terenie każdej gminy powiatu:

- Gmina Buczek – 10
- Gmina Łask – 134
- Gmina Sędziejowice – 47
- Gmina Widawa – 128
- Gmina Wodzierady – 21

3.4. Zabytki archeologiczne

Zabytkiem archeologicznym jest każdy ślad działalności człowieka znajdujący się w ziemi lub pod wodą, którego zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Można wyróżnić dwa typy zabytków archeologicznych: ruchome i nieruchome. Z perspektywy nauki i dziedzictwa znacznie ważniejsze są jednak archeologiczne zabytki nieruchome – stanowiska archeologiczne, czyli zespoły obiektów o charakterze kultowym, grobowym, mieszkalnym lub gospodarczym, otaczający je układ warstw glebowych oraz znajdujące się w nich zabytki ruchome, czyli przedmioty związane z działalnością człowieka w przeszłości.

Uważa się, że zagrożenia stanowisk archeologicznych wynikają z działalności inwestycyjnej, naturalnych czynników przyrodniczych, działalności rolniczej, rabunkowej, m.in. stosowania wykrywaczy metali i innych.

3.5. Gminne ewidencje zabytków i Gminne programy opieki nad zabytkami na terenie powiatu

Na podstawie art. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. 2022 r. poz. 840) ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Wszystkie gminy powinny posiadać swoją ewidencję zabytków, która jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., Nr 113, poz. 661) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające ww. rozporządzenie.

Na terenie Powiatu Łaskiego dwie gminy są w trakcie aktualizacji gminnej ewidencji zabytków. Natomiast, jeśli chodzi o Gminne programy opieki nad zabytkami dwie gminy posiadają aktualny, dwie są w trakcie aktualizacji i jedna gmina nie posiada opracowanego Programu.

LP	GMINA	GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW	GMINNE PROGRAMY OPIEKI NAD ZABYTKAMI
1.	Łask	Opracowana - Zarządzenie Nr 57/2019 Burmistrza Łasku z dnia 21 lutego 2019 r.	Opracowany na lata 2019-2022
2.	Widawa	W trakcie aktualizacji	W trakcie aktualizacji
3.	Sędziejowice	Opracowana - Zarządzenie Nr 512/18 Wójta Gminy Sędziejowice z dnia 5 listopada 2018 r.	Opracowany na lata 2019-2022
4.	Wodzierady	W trakcie aktualizacji	W trakcie aktualizacji
5.	Buczek	Opracowana - Zarządzenie Nr 68/2008 Wójta Gminy Buczek z dnia 31.12.2008 r.	BRAK

Źródło: z urzędów gmin

3.6. Zbiory muzealne

Muzea stanowią najważniejszą formę organizacyjną ochrony i opieki nad zabytkami ruchomymi. Są niezastąpionym zbiorem materiału źródłowego do badań dziejów i kultury. Prezentują nie tylko dzieje, dawną i współczesną kulturę materialną i artystyczną, ale również służą budowaniu lokalnej tożsamości i identyfikacji z regionem. Równolegle mogą również prowadzić działalność edukacyjną oraz naukową. W Łasku od 1997 r. działa Muzeum Historii Łasku. Wchodzi dziś w skład Biblioteki Publicznej im. Jana Łaskiego Młodszego. Placówka ma charakter regionalny, wszystkie eksponaty dotyczą historii oraz kultury ziemi łaskiej.

W nowej siedzibie muzeum oferuje osiem sal wystawowych, zlokalizowanych na parterze i na piętrze budynku. Ekspozycje otwierają zabytki archeologiczne, pochodzące z terenów Łasku i okolic. Następnie zwiedzający poznają historię rodu Łaskich oraz przeniosą się w epokę walk niepodległościowych z XIX i XX wieku. Ekspozycję znajdującą się na parterze, uzupełniają zbiory dotyczące historii lotnictwa wojskowego na ziemi łaskiej. Dużym udogodnieniem dla osób niepełnosprawnych jest możliwość wirtualnego zwiedzania wystaw usytuowanych na piętrze. Dotyczą one łaskiego rzemiosła, szkolnictwa i etnografii. Znajdują się tu muzealia, związane są z życiem codziennym mieszkańców grodu nad Grabią. Urozmaicheniem dla gości są monitory interaktywne z dodatkowymi informacjami z dziejów miasta oraz zewnętrzna ekspozycja na tyłach budynku. Pod wiatą zgromadzono liczne narzędzia rolnicze.

Muzeum gromadzi przede wszystkim regionalia: dokumenty archiwalne i ikonograficzne, mapy, przedmioty codziennego użytku oraz urządzenia techniczne. W zbiorach znajdują się również militaria z okresu II wojny światowej. Wśród zgromadzonych okazów wyróżnić można stare księgi szpitalne, świadectwa cechowe oraz zbiór starych zdjęć i pocztówek. Zdecydowana większość eksponatów została przekazana przez prywatne osoby. Łącznie muzeum posiada ponad 2000 zainwentaryzowanych muzealiów i ponad 100 teczek tematycznych.

Zbiory można oglądać od wtorku do piątku w godzinach 8:00-16:00 oraz w sobotę od 9:00-14:00.

Na terenie powiatu istnieją również **dwie filie Muzeum Archidiecezji Łódzkiej:**
w Łasku i w Widawie. Zbiory o charakterze sakralnym zgromadziła kolegiata w Łasku.

Muzeum Parafialne w Kolegiacie Łaskiej znajduje się w skarbczyku nad zakrystią. W zbiorach znajdują się m.in. dwa antyfonarze abp. Jana Łaskiego z 1523 r. na pergaminie, majuskuła gotycka z barokowymi inicjałami, oprawione w skórę z żelaznymi okuciami, jeden z herbem Korab na karcie tytułowej: starodruk muzyczny (XVI w.), płaskorzeźba Matki Boskiej z dzieciątkiem (dar papieża Klemensa VII, rzeźbiona w XV w. przez Andrea della Robbia), obrazy olejne: Zaślubiny św. Katarzyny (XVII w.), Koronacja Matki Bożej (XVII w.), Chrystus ukazujący rany (XVII w.), św. Hieronim (XVIII w.), Ecce Homo (XIX w.), portrety olejne byłych proboszczów, szaty liturgiczne, trzy pary lichtarzy z herbem Prawdzic; srebrna trumienka z relikwiami św. Juliana (XVII w.), monstrancja z trzonem w kształcie herbu - Korab i monstrancja barokowa z pocz. XVIII w. oraz zabytkowe kielichy (XIX w.). Muzeum można zwiedzać po wcześniejszym ustaleniu z proboszczem.

Muzeum Parafialne w Widawie znajduje się w dawnych pomieszczeniach klasztoru oo. bernardynów. Jego kustoszem jest proboszcz parafii pw. Podwyższenia Krzyża Świętego. Zbiory muzealne są dostępne po wcześniejszym uzgodnieniu z proboszczem.

W muzeum można obejrzeć eksponaty sztuki sakralnej, dzieła lokalnych rzemieślników i pamiątki ilustrujące historię Widawy. Zbiór został urządzony w 1978 r. przez ks. Jerzego Spychałę. Zawiera księgi liturgiczne i dokumenty, obrazy Matki Bożej Różańcowej (1773 r.), św. Andrzeja Apostoła (XVIII w.), stację drogi krzyżowej - Jezus i płaczące niewiasty (XVIII w.), feretrony z obrazami Matki Bożej i św. Barbary, rzeźby: Chrystusa Zmartwychwstałego (XVII w.) i świętych niewiast, krucyfiksy, naczynia liturgiczne, konwisarstwo, sztance do wypiekania opłatków, wyroby rzemieślników widawskich, późnorenesansową chrzcielnicę odlaną ze spiżu przez Michała Otmiana z Krakowa (1600 r.), intarsjowane rokokowe meble w zakrystii.

4. Analiza SWOT dziedzictwa kulturowego Powiatu Łaskiego

Analiza strategiczna dziedzictwa kulturowego powiatu łaskiego obejmuje rozpoznanie mocnych i słabych stron Powiatu (analiza wewnętrzna) oraz obecnych i przyszłych zmian w jego otoczeniu, czyli szans i zagrożeń (analiza zewnętrzna). Prezentowana poniżej analiza SWOT, jako synteza stanu dziedzictwa kulturowego oraz zaobserwowanych tendencji w dziedzinie jego ochrony, daje syntetyczny obraz całości i jest punktem wyjścia do obierania celów strategicznych oraz kierunków działania.

Mocne strony:

- atrakcyjne położenie powiatu pod względem krajobrazowym,
- atrakcyjne położenie komunikacyjne powiatu,
- duża ilość szlaków pieszych i rowerowych.

Słabe strony:

- niska świadomość społeczna o konieczności należytego dbania o zabytki,
- brak dostatecznej współpracy władz samorządowych powiatu i gmin oraz właścicieli zabytków w dziedzinie ochrony zabytków,
- niewystarczająca promocja zasobów dziedzictwa kulturowego powiatu jako towaru turystycznego,
- niezadowalający stan niektórych obiektów zabytkowych.

Szanse:

- rozwój turystyki i agroturystyki,
- rozbudowa baz turystycznych z wykorzystaniem obiektów i obszarów o wartościach historycznych i kulturowych,
- koordynacja działań związanych z prowadzeniem prac budowlanych i remontowych przy obiektach zabytkowych we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- możliwość pozyskania pieniędzy z funduszy zewnętrznych: krajowych oraz strukturalnych UE.

Zagrożenia:

- samowolne działania na zabytkach bez uzgodnień konserwatorskich,
- brak nakładów z budżetów samorządowych na odnowę obszarów i obiektów zabytkowych,
- brak wypracowanych działań na rzecz dofinansowania prac remontowych, konserwatorskich czy renowacyjnych przy zabytkach.

5. Cele i zadania Powiatowego programu opieki nad zabytkami Powiatu Łaskiego na lata 2023 – 2026

5.1. Cel Powiatowego programu opieki nad zabytkami Powiatu Łaskiego na lata 2023-2026

Priorytetowym celem *Powiatowego programu opieki nad zabytkami na lata 2023-2026* jest utrwalenie dziedzictwa kulturowego w celu budowania tożsamości regionalnej oraz promocji turystycznej powiatu łaskiego.

Cele szczegółowe obejmują:

- 1) Zachowanie materialnej i niematerialnej spuścizny historycznej powiatu;
- 2) Utrwalanie zasobów dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców;
- 3) Promocja walorów kulturowych powiatu;
- 4) Zwiększenie dostępności obiektów zabytkowych poprzez ich wykorzystanie dla funkcji społecznych, turystycznych, kulturalnych i edukacyjnych;
- 5) Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków w celu wyeliminowania sytuacji konfliktowych związanych z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) Aktualizowanie planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych;
- 7) Współpraca z innymi podmiotami związanymi z ochroną dziedzictwa kulturowego.

5.2. Zadania, instrumenty wdrażania, źródła finansowania Powiatowego programu opieki nad zabytkami Powiatu Łaskiego na lata 2023 – 2026

LP	Zadanie	Podmioty uprawnione do realizacji	Podmioty współdziałające	Źródła finansowania	Planowany termin
1	Ustalenia organizacyjne dotyczące współdziałania w realizacji Programu	powiat	gminy, organizacje pozarządowe, właściciele zabytków		2023
2	Powierzenie obowiązków społecznego opiekuna zabytków	powiat	Wojewódzki Konserwator Zabytków		2023-2026
3	Oznakowanie obiektów zabytkowych	powiat	Wojewódzki Konserwator Zabytków, właściciele zabytków	Powiat	2024-2025

4	Patronat nad działaniami na rzecz promocji dziedzictwa kulturowego powiatu, w tym materialnej i niematerialnej spuścizny historycznej	powiat	organizatorzy	Powiat	2023-2026
5	Koordinacja działań związanych z prowadzeniem prac budowlanych i remontowych przy obiektach zabytkowych we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków	powiat	Wojewódzki Konserwator Zabytków, właściciele obiektów	Powiat, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji -Fundusz Kościelny	2023-2026
6	Utworzenie systemu informacji o zasobach dziedzictwa kulturowego poprzez: - publikację materiałów (pocztówki, mapy, przewodniki, foldery), - publikację informacji na temat dziedzictwa kulturowego powiatu na stronie internetowej www.lask.com.pl	powiat	organizacje pozarządowe, właściciele obiektów	powiat	2023-2026
7	Udział w zewnętrznych targach i wystawach tematycznych	powiat	organizatorzy imprez	Powiat	2023-2026
8	Podejmowanie działań zmierzających do zahamowania procesu degradacji zabytków i poprawa	Powiat, właściciele obiektów	Właściciele obiektów, Wojewódzki Konserwator Zabytków	Powiat, środki własne właścicieli obiektów, Ministerstwo Kultury	2023-2026

	ich stanu m.in. poprzez: - prowadzenie prac remontowych i modernizacyjnych, - zmiany sposobu użytkowania lub adaptacja obiektów nieużytkowanych, - zabezpieczenie przed pożarem, zniszczeniem, kradzieżą.			i Dziedzictwa Narodowego, Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków	
--	---	--	--	---	--

5.3. Instrumenty realizacji oraz monitoring programu

Realizacja założeń Programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz powiatu w celu osiągnięcia założeń określonych w programie. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty - które mają do czynienia z obiektami i przestrzenią zabytkową - w taki sposób, ażeby spowodować w nich zachowania prowadzące do realizacji zamierzonych celów. Głównym odbiorcą programu i jego niepisany recenzentem jest społeczność Powiatu Łaskiego, która bezpośrednio odczuje efekty jego realizacji.

Zakłada się, że zadania określone w Programie będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- prawnych – uwzględnianie zapisów niniejszego dokumentu przy tworzeniu prawa miejscowego i dokumentów strategicznych powiatu łaskiego oraz wykonywanie decyzji administracyjnych, w tym Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- finansowych – finansowanie prac remontowych i innych w obiektach będących własnością powiatu łaskiego; zabezpieczenie środków finansowych w budżecie powiatu oraz korzystanie z funduszy europejskich i krajowych, w tym m.in. z dotacji, subwencji czy programów operacyjnych;
- koordynacji – uwzględnienie uwarunkowań projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego w niniejszym Programie, współpraca z gminami i organizacjami pozarządowymi oraz z właścicielami zabytków w zakresie ochrony obiektów;
- społecznych – działania edukacyjne, informacyjne i promocyjne;
- kontrolnych – monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

Powiatowy program opieki nad zabytkami Powiatu Łaskiego na lata 2023-2026 zostanie udostępniony do publicznej wiadomości na stronie internetowej Powiatu Łaskiego www.lask.com.pl.

Program będzie podlegał monitoringowi, który stanowić będzie podstawę oceny uzyskanych

efektów oraz formułowania ewentualnych wytycznych i propozycji zmian. Proces monitorowania będzie polegał na przyglądaniu się zmianom, jakie zachodzą w wyniku realizacji celów przez podejmowane inicjatywy, w oparciu o analizę zebranych danych i opracowanie raportów. Na podstawie zebranych informacji będzie można opracować w 2025 r. sprawozdanie częściowe z realizacji Programu oraz sprawozdanie końcowe w 2027 r., które przedstawione zostanie Zarządowi Powiatu Łaskiego. Po akceptacji sprawozdania przez Zarząd będzie ono przedstawiane Radzie Powiatu Łaskiego.

Sprawozdanie powinno stanowić punkt wyjścia opracowania *Powiatowego programu opieki nad zabytkami Powiatu Łaskiego na lata 2027-2030*, nad którym prace zostaną rozpoczęte w 2026 r.

Załącznik nr 1**Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków**

gmina	miescowość	obiekt	datowanie	nr rejestru zabytków	własność	rodzaj użytkowania	uwagi
Buczek	Buczek	Kościół parafialny p.w. Świętego Jana Chrzciciela	Przed 1521 r., rozbudowany w XVI i pierwszej połowie XVII w.	233/A	wyznaniowa	kultowe	
Łask	Łask	Kościół parafialny p.w. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny i Świętego Michała Archanioła	1517-1523, rozbudowany ok. 1749 r.	245/A	wyznaniowa	kultowe	
Łask	Łask	Kościół garnizonowy p.w. Świętego Ducha	1666 r.	246/A	wyznaniowa	kultowe	
Łask	Łask	Park dworski, obecnie miejski	Połowa XVIII w.	386/A	komunalna	rekreacja i turystyka	
Łask	Łask	Dawny magistrat, Dom nr 2 ul. Kościuszki	1909 r.	391/A	prywatna	usługi	
Łask	Łask	Dom nr 1 Plac 11-go Listopada	XIX w.	240/A	komunalna	inne	
Łask	Łask	Dom nr 2 Plac 11-go Listopada	XIX w.	241/A	prywatna	mieszkalne	
Łask	Łask	Dom nr 3 Plac 11-go Listopada	XIX w.	242/A	prywatna	inne	
Łask	Łask	Dom nr 6 Plac 11-go Listopada	XIX w.	243/A	prywatna	nie użytkowany	
Łask	Łask	Dom nr 7 Plac 11-go Listopada	XIX w.	244/A	komunalna	mieszkalne	
Łask	Karszew	Relikt dworu	Około połowy XIX w.	237/A	komunalna	nie użytkowany	wnioskowa no w sprawie skreślenia z rejestru zabytków
Łask	Ostrów	Dwór	1917 -1918 r.	379/A	państwowa	nie użytkowany	
Łask	Wola Bałucka	Dwór	Około 1810 r.	300/A	prywatna	mieszkalne	
gmina	miescowość	obiekt	datowanie	nr rejestru zabytków	własność	rodzaj użytkowania	uwagi
Łask	Łopatki	Dwór obronny	Pierwsza połowa XVI w.	247/A	prywatna	nie użytkowany, magazyn	
Łask	Borszewice	Kościół parafialny p.w. Świętego Stanisława Biskupa i Świętego Mikołaja Biskupa	1894-1902 W latach 1924-1925 dobudowano wieżę	A/99	wyznaniowa	kultowe	

Sędziejowice	Marzenin	Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny	1370-1372 r., rozbudowany w XIX i na początku XX w.	325/A	wyznaniowa	kultowe	
Sędziejowice	Pruszków	Park dworski	XIX w.	248/A	prywatna	rekreacja i turystyka	
Sędziejowice	Sędziejowice	Dwór	Pierwsza połowa XIX w.	252/A	państwowa	kultura	
Sędziejowice	Wola Marzeńska	Młyn wodno-elektryczny	Koniec XIX w.	329/A	prywatna	produkcyjne	
Sędziejowice	Wola Wężykowa	Relikt dworu	XVI w.	261/A	prywatna	inne	
Widawa	Widawa	Kościół p.w. Świętego Marcina i Świętej Małgorzaty	1446 r., rozbudowany w XVI/XVII w., odbudowany w 1846 r.	257/A	wyznaniowa	nie użytkowany	
Widawa	Widawa	Kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego (zespół klasztorny bernardynów)	1678-1709	255/A	wyznaniowa	kultowe	
Widawa	Widawa	Klasztor - obecnie plebania i muzeum (zespół klasztorny bernardynów)	XVII/XVIII w.	256/A	wyznaniowa	kultowe	
Wodzierady	Kwiatkowice	Kościół parafialny p.w. Świętego Mikołaja i Świętej Doroty	1606 r.	238/A	Parafia rzymsko- katolicka	kultowe	
Wodzierady	Kwiatkowice	Dzwonnica w zespole kościoła parafialnego	Początek XVII w.	239/A	Parafia rzymsko- katolicka	kultowe	
Wodzierady	Wodzierady	Dwór	XVIII/XIX w.	259/A	prywatna	nie użytkowany	

Źródło: „Karty gminnej ewidencji zabytków” Gminy Buczek, Gminy Łask, Gminy Sędziejowice, Gminy Widawa, Gminy Wodzierady

Załącznik nr 2**Pozostałe zabytki nieruchome – zabytki znajdujące się w gminnych ewidencjach zabytków, z wyłączeniem zabytków rejestrowych**

Na temat obiektów znajdujących się w kartach gminnej ewidencji zabytków, nie wpisanych do rejestru zabytków, gminy posiadają niepełne informacje. W celu ujednolicenia zapisów dla obiektów znajdujących się na terenie powiatu łaskiego wymieniono jedynie obiekty z podaniem miejsca ich usytuowania.

gmina	miejsowość	obiekt
Łask	Łask	Historyczny układ urbanistyczny miasta Łask
Łask	Łask	Cmentarz przykościelny w zespole kolegiaty
Łask	Łask	Cmentarz przykościelny w zespole kościoła garnizonowego
Łask	Łask	Dzwonnica w zespole kościoła pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Świętego Michała Archanioła
Łask	Łask	Kaplica cmentarna p.w. Świętego Franciszka w zespole cmentarza parafialnego
Łask	Łask	Cmentarz parafialny, ul. Warszawska 15
Łask	Łask	Kościół pw. Świętego Franciszka w zespole cmentarza parafialnego
Łask	Łask	Ogrodzenie z pierwotną bramą wejściową w zespole cmentarza parafialnego
Łask	Łask	Cmentarz żydowski (teren Podłaszcza)
Łask	Łask	Dwór w zespole dworsko-parkowym
Łask	Łask	Wieża ciśnień, ul. Kolejowa
Łask	Łask	Dawna pompownia (zespół budynków PKP), ul. Lutomierska
Łask	Łask	Szkoła żydowska, obecnie magazyn, ul. M. Konopnickiej 4
Łask	Łask	Młyn, ul. Narutowicza nr 53
Łask	Łask	Zagroda młynarska (dom młynarza, młyn, elektrownia), ul. Rzeczna
Łask	Łask	Dom i oficyna w zespole domu ul. Armii Krajowej 1
Łask	Łask	Dom, ul. Armii Krajowej 2
Łask	Łask	Dom, ul. Kilińskiego 3
Łask	Łask	Dom, ul. Kilińskiego 26
Łask	Łask	Dom, ul. Kilińskiego 27
Łask	Łask	Dom, ul. Kilińskiego 28
Łask	Łask	Dom, ul. Kilińskiego 29
Łask	Łask	Dworzec kolejowy w zespole stacji kolejowej 1C
Łask	Łask	Budynek gospodarczy przy domu nr 1A w zespole stacji kolejowej
Łask	Łask	Dom nr 2 w zespole stacji kolejowej

Łask	Łask	Nastawnia wschodnia, ul. Kolejowa
Łask	Łask	Nastawnia zachodnia, ul. Kolejowa
Łask	Łask	Żuraw wodny północno-zachodni w zespole stacji kolejowej, ul. Kolejowa
Łask	Łask	Żuraw wodny północno-wschodni w zespole stacji kolejowej, ul. Kolejowa
Łask	Łask	Żuraw wodny południowo-wschodni w zespole stacji kolejowej, ul. Kolejowa
Łask	Łask	Pompownia, ob. Dom (ul. Utrata 6)
Łask	Łask	Dom, ul. Kolejowa 1A
Łask	Łask	Dom, ul. Kościelna 8
Łask	Łask	Dom, ul. Kościuszki 4
Łask	Łask	Dom, ul. Kościuszki 7
Łask	Łask	Dom, ul. Kościuszki 8
Łask	Łask	Dom, ul. Kościuszki 10
Łask	Łask	Dom, ul. Kościuszki 16
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 4
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 5
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 8
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 10-10A
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 11
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 12
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 13/14
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 15
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 16
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 17
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 18-18A
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 30
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 31
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 32
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 33
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 35
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 36
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 37
Łask	Łask	Dom , Plac 11-go Listopada 38-38A
Łask	Łask	Dawny magazyn, Plac 11-go Listopada 34

Łask	Łask	Dom, ul. 9-go Maja 14B
Łask	Łask	Dom, ul. 9-go Maja 20
Łask	Łask	Dom, ul. 9-go Maja 24
Łask	Łask	Szkoła, ul. 9-go Maja 28
Łask	Łask	Dom, ul. 9-go Maja 35
Łask	Łask	Dom, ul. 9-go Maja 41
Łask	Łask	Dom, ul. 9-go Maja 47A
Łask	Łask	Dom, ul. 9-go Maja 50
Łask	Łask	Dom, ul. 9-go Maja 62
Łask	Łask	Dom, ul. Narutowicza 2
Łask	Łask	Dom, ul. Narutowicza 22
Łask	Łask	Dom, ul. Utrata 15
Łask	Łask	Dawny zespół domu - dom i oficyna, ul. Warszawska 3
Łask	Łask	Dom, ul. Warszawska 1
Łask	Łask	Dom, ul. Warszawska 2
Łask	Łask	Dom, ul. Warszawska 5
Łask	Łask	Dom, ul. Warszawska 12
Łask	Łask	Dom, ul. Warszawska 16
Łask	Łask	Dom, ul. Warszawska 21
Łask	Łask	Dom, ul. Warszawska 23
Łask	Łask	Dom, ul. Warszawska 35-37
Łask	Łask	Dom, ul. Widawska 3
Łask	Łask	Dom, ul. Widawska 32
Łask	Łask	Dom, ul. Zielona 11
Łask	Łask	Dom, ul. Zielona 12
Łask	Łask	Dom, ul. Żeromskiego 2
Łask	Łask	Dom, ul. Żeromskiego 4
Łask	Łask	Dom, ul. Żeromskiego 10
Łask	Łask	Dom, ul. Żeromskiego 12
Łask	Łask	Dom, ul. Żeromskiego 19
Łask	Łask	Dom, ul. Żeromskiego 163
Łask	Łask-Kolumna	Układ urbanistyczny
Łask	Łask-Kolumna	Plebania w Zespole Kościoła pw. Wniebowzięcia NMP
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Bliska 2

Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Błękitna 7
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Błękitna 9
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Błękitna 19
Łask	Łask-Kolumna	Dom, ul. Bracka 2
Łask	Łask-Kolumna	Dom, ul. Bracka 7 (róg ul. Bliskiej)
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Brzeźna 3a
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Brzeźna 5
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Brzeźna 5a (d.7)
Łask	Łask-Kolumna	Dom, ul. Dolna 5
Łask	Łask-Kolumna	Dom, ul. Graniczna 11
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Graniczna 12
Łask	Łask-Kolumna	Dom, ul. Graniczna 15
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Gdańska 7
Łask	Łask-Kolumna	Dom, ul. Gdańska 14
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Gdańska 16
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Gdańska 17
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Jagiełły 8
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Jagiełły 10
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Katowicka 13
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Kolonijna 2
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Kolonijna 4-4A
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Kopernika 6
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Kopernika 14
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Kopernika 16
Łask	Łask-Kolumna	Dom, ul. Kresowa 6
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Komuny Paryskiej 2
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Komuny Paryskiej 12a
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Komuny Paryskiej 14
Łask	Łask-Kolumna	Dom, ul. Komuny Paryskiej 15
Łask	Łask-Kolumna	Dom, ul. Komuny Paryskiej 20
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Komuny Paryskiej 29
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Letnia 10
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Letnia 7
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Letnia 11

Łask	Łask-Kolumna	Dom, ul. Leśników Polskich 1c
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Leśników Polskich 2
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Leśników Polskich 2 (d.4)
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Leśników Polskich 7
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Leśników Polskich 9
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Leśników Polskich 20
Łask	Łask-Kolumna	Dom, ul. Leśników Polskich 25
Łask	Łask-Kolumna	Dom, ul. Leśników Polskich 25a
Łask	Łask-Kolumna	Dom, ul. Lubelska 1
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Leśników Polskich 4-6
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Lubelska 5
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Lubelska 10
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Lubelska 12
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Lubelska 13
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Lubelska 15
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Łanowa 3
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Łanowa 7
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Łanowa 9
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Łanowa 9A
Łask	Łask-Kolumna	Dom, ul. Łanowa 14
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Łódzka 1 (41)
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Piaskowa 1
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Piaskowa 1a
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Piękna 6
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Piękna 8
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Piotrkowska 2
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Piotrkowska 7
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Piotrkowska 11
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Piotrkowska 13
Łask	Łask-Kolumna	Dom, ul. Piotrkowska 18
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Piotrkowska 25
Łask	Łask-Kolumna	Willa, Plac Szarych Szeregów 1
Łask	Łask-Kolumna	Dom, Plac Szarych Szeregów 2
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Plac Szarych Szeregów 4

Łask	Łask-Kolumna	Willa, Plac Szarych Szeregów 7
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Sandomierska 4
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Sejmowa 1
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Sejmowa 7
Łask	Łask-Kolumna	Dawny dwór w zespole dworskim, ul. Sportowa
Łask	Łask-Kolumna	Dawna stajnia w zespole dworskim, ul. Sportowa
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Spacerowa 10
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Świerkowa 7A
Łask	Łask-Kolumna	Budynek dworca w zespole stacji kolejowej, ul. Torowa
Łask	Łask-Kolumna	Dom nr 1a w zespole stacji kolejowej, ul. Torowa
Łask	Łask-Kolumna	Dom nr 1c w zespole stacji kolejowej, ul. Torowa
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Torowa 1
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Torowa 14
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Toruńska 9
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Toruńska 13
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Wczasowa 2
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Wczasowa 8
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Wczasowa 9a
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Wczasowa 10
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Wileńska 1
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Wileńska 8
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Wileńska 13
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Wileńska 18
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Wileńska 25
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Wojska Polskiego 11
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Wojska Polskiego 13
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Wojska Polskiego 14
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Wojska Polskiego 18
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Wojska Polskiego 22
Łask	Łask-Kolumna	Willa, ul. Wojska Polskiego 26
Łask	Anielin	Relikt cmentarza ewangelickiego
Łask	Anielin	Dawna szkoła, dom nr 30
Łask	Anielin	Dom nr 1
Łask	Bałucz	Dom nr 2 (d. Wincentów)

Łask	Borszewice	Leśniczówka w zespole leśniczówki nr 4
Łask	Borszewice	Leśniczówka w zespole leśniczówki nr 6
Łask	Borszewice	Piwnica w zespole leśniczówki nr 6
Łask	Borszewice Cmentarne	Cmentarz parafialny
Łask	Borszewice Cmentarne	Dom nr 19
Łask	Borszewice Cmentarne	Dom nr 29
Łask	Borszewice Cmentarne	Dom nr 31
Łask	Borszewice Kościelne	Kościół p.w. Świętego Stanisława Biskupa i Mikołaja Biskupa w zespole kościoła parafialnego
Łask	Borszewice Kościelne	Dzwonnica w zespole kościoła parafialnego pw. Świętego Stanisława Biskupa i Mikołaja Biskupa
Łask	Borszewice Kościelne	Plebania w zespole kościoła parafialnego pw. Świętego Stanisława Biskupa i Mikołaja Biskupa
Łask	Borszewice Kościelne	Organistówka w zespole kościoła parafialnego pw. Świętego Stanisława Biskupa i Mikołaja Biskupa
Łask	Borszewice Kościelne	Ogrodzenie w zespole kościoła parafialnego
Łask	Borszewice Kościelne	Dom nr 13a
Łask	Borszewice Kościelne	Dom nr 19a
Łask	Gorczyn	Dwór w zespole dworskim
Łask	Gorczyn	Park w zespole dworskim
Łask	Gorczyn	Dom nr 16
Łask	Karszew	Relikt parku w zespole dworskim
Łask	Kopyść	Dom nr 44
Łask	Kopyść	Dom nr 45
Łask	Łopatki	Cegielnia w zespole dworskim
Łask	Łopatki	Dom nr 20 (d. 64)
Łask	Łopatki	Dom nr 71
Łask	Okup Mały	Cmentarz ewangelicki
Łask	Okup Mały	Park wiejski, ul. Akacyjowa
Łask	Okup Mały	Dom nr 3, ul. Akacyjowa
Łask	Okup Mały	Kapliczka, ul. Akacyjowa
Łask	Okup Mały	Młyn przy zagrodzie nr 3, ul. Rieczna
Łask	Okup Wielki	Tkalcia ob. magazyn
Łask	Okup Wielki	Dom nr 1, ul. Sieradzka (d. 3)
Łask	Okup Wielki	Dom nr 32, ul. Sieradzka
Łask	Okup Wielki	Dom nr 62, ul. Sieradzka

Łask	Okup Wielki	Dom nr 76 ul. Sieradzka
Łask	Orchów	Zespół dworski (dom, obora)
Łask	Orchów	Dom nr 77
Łask	Orchów	Dom nr 96
Łask	Orchów	Dom nr 102
Łask	Orchów	Dom nr 118
Łask	Orchów – Wesółka	Dom nr 163
Łask	Ostrów	Obora w zespole dworskim
Łask	Ostrów	Spichlerz w zespole dworskim
Łask	Ostrów	Stodoła w zespole dworskim
Łask	Ostrów	Czworak w zespole dworskim, obecnie dom nr 55
Łask	Ostrów	Park w zespole dworskim
Łask	Rokitnica	Cmentarz ewangelicki
Łask	Rokitnica	Dom nr 17 z oborą
Łask	Stryje Księżę	Dom nr 25
Łask	Wiewiórczyn	Dom, ul. Witosa 31
Łask	Wincentów	Dom nr 2
Łask	Wola Bałucka	Otoczenie dworu w granicach czytelnych pozostałości zespołu dworskiego
Łask	Wola Bałucka	Dom nr 33
Łask	Wronowice	Dawny dwór w zespole dworskim
Łask	Wronowice	Czworak w zespole dworskim
Łask	Wronowice	Dawna obora w zespole dworskim
Łask	Wronowice	Dom gorzelnianego w zespole dworskim
Łask	Wronowice	Stodoła w zespole dworskim
Łask	Wronowice	Spichlerz w zespole dworskim
Łask	Wronowice	Kotłownia (obecnie magazyn) w zespole dworskim
Łask	Wronowice	Gorzelnia w zespole dworskim
Łask	Wronowice	Magazyn gorzelnii w zespole dworskim
Łask	Wronowice	Park w zespole dworskim
Łask	Wrzeszczewice	Cmentarz parafialny
Łask	Wrzeszczewice	Dom nr 24 (obecnie biblioteka)
Łask	Zielęcice	Park dworski
Buczek	Brodnia Dolna	Dom nr 17
Buczek	Brodnia Dolna	Zespół dworski - Dwór

Buczek	Brodnia Dolna	Zespół dworski – Krochmalnia
Buczek	Brodnia Dolna	Zespół dworski – Park podworski
Buczek	Brodnia Dolna	Dwór – dom nr 32
Buczek	Brodnia Dolna	Czworaki
Buczek	Brodnia Dolna	Dom nr 41
Buczek	Brodnia Górna	Budynek dawnej szkoły
Buczek	Brodnia Górna	Dom nr 13
Buczek	Brodnia Górna	Dom nr 14
Buczek	Buczek	Układ urbanistyczny w oparciu o skrócone studium historyczno-urbanistyczne Buczku
Buczek	Buczek	Zespół kościoła parafialnego - Dzwonnica
Buczek	Buczek	Zespół kościoła parafialnego – otoczenie kościoła
Buczek	Buczek	Zespół kościoła parafialnego – Organistówka (ob. Wikariatka)
Buczek	Buczek	Zespół kościoła parafialnego – Dom parafialny
Buczek	Buczek	Zespół cmentarza parafialnego – cmentarz parafialny
Buczek	Buczek	Zespół cmentarza parafialnego – kaplica
Buczek	Buczek	Zespół cmentarza parafialnego – mur cmentarny
Buczek	Buczek	Relikt zespołu dworskiego – park o charakterze krajobrazowym
Buczek	Buczek	Dwór
Buczek	Buczek	Dom ul. Główna 27
Buczek	Buczek	Dom ul. Główna 33
Buczek	Buczek	Dom ul. Łąkowa 1
Buczek	Buczek	Dom ul. Szkolna 12
Buczek	Dąbrówka	Dom nr 5
Buczek	Czestków B	Dom nr 52
Buczek	Czestków B	Dom nr 75
Buczek	Czestków B	Dom nr 69
Buczek	Czestków F	Dom nr 13
Buczek	Grzeszyn	Zespół pałacowo-fabryczny - Pałac
Buczek	Grzeszyn	Zespół pałacowo-fabryczny – Dom nr 6
Buczek	Grzeszyn	Zespół pałacowo-fabryczny – Dom nr 7
Buczek	Grzeszyn	Zespół pałacowo-fabryczny – Przędzalnia
Buczek	Grzeszyn	Zespół pałacowo-fabryczny – Park dworski
Buczek	Grzeszyn	Dom nr 18
Buczek	Grzeszyn	Dom nr 23

Buczek	Gucin	Budynek szkolny
Buczek	Gucin	Dom nr 15
Buczek	Gucin	Dom nr 62
Buczek	Kowalew	Dom nr 11
Buczek	Kowalew	Dom nr 34
Buczek	Luciejów Zagumie	Dom nr 123
Buczek	Luciejów Zagumie	Dom nr 123 A
Buczek	Malenia	Dom nr 11
Buczek	Malenia	Dom nr 33
Buczek	Strupiny	Dom nr 5
Buczek	Sycanów	Zespół dworski –Dwór (obecnie leśniczówka)
Buczek	Sycanów	Relikt zespołu dworsko-parkowego – pozostałości parku
Buczek	Sycanów	Relikt zespołu dworsko-parkowego – Dwór (obecnie szkoła)
Buczek	Wola Buczkowska	Dom nr 4
Buczek	Wola Buczkowska	Dom nr 23
Buczek	Wola Buczkowska	Dom nr 27
Buczek	Wola Buczkowska	Dom nr 28
Buczek	Wola Buczkowska	Dom nr 80
Sędziejowice	Brzeski	Zespół dworski, nr 7
Sędziejowice	Brzeski	Dwór, nr 7
Sędziejowice	Brzeski	Park, nr7
Sędziejowice	Brzeski	Młyn wodny, Krzywda 86
Sędziejowice	Grabno	Plebania, nr 12
Sędziejowice	Grabno	Park dworski
Sędziejowice	Grabno	Cmentarz grzebalny
Sędziejowice	Kozuby Nowe	Młyn wodny
Sędziejowice	Lichawa	Drewniany budynek mieszkalny, nr 54
Sędziejowice	Marzenin	Zespół kościoła pw. Wniebowzięcia NMP
Sędziejowice	Marzenin	Dzwonnica w zespole kościoła pw. Wniebowzięcia NMP
Sędziejowice	Marzenin	Plebania w zespole kościoła pw. Wniebowzięcia NMP
Sędziejowice	Marzenin	Otoczenie kościoła w granicach ogrodzenia przykościelnego
Sędziejowice	Marzenin	Ogrodzenie w zespole kościoła pw. Wniebowzięcia NMP

Sędziejowice	Marzenin	Zespół cmentarza-cmentarz z zadrzewieniem
Sędziejowice	Marzenin	Kaplica w zespole cmentarza
Sędziejowice	Marzenin	Ogrodzenie w zespole cmentarza
Sędziejowice	Marzenin	Dom Plac Różany nr 1
Sędziejowice	Marzenin	Dom ul. Bilewska nr 2
Sędziejowice	Podule	Zespół dworski
Sędziejowice	Podule	Dwór
Sędziejowice	Podule	Obora
Sędziejowice	Podule	Park
Sędziejowice	Pruszków	Zespół dworski
Sędziejowice	Pruszków	Oficyna w zespole dworskim
Sędziejowice	Pruszków	Lamus w zespole dworskim
Sędziejowice	Pruszków	Obora w zespole dworskim
Sędziejowice	Pruszków	Budynek gospodarczy w zespole dworskim
Sędziejowice	Pruszków	Lodownia w zespole dworskim
Sędziejowice	Pruszków	Ogrodzenie w zespole dworskim
Sędziejowice	Pruszków	Leśniczówka, ul. Spacerowa 16
Sędziejowice	Pruszków	Dom ul. Główna nr 28
Sędziejowice	Przymiłów	Dom nr 7
Sędziejowice	Sędziejowice	Plebania
Sędziejowice	Sędziejowice	Zespół cmentarza parafialnego – cmentarz z zadrzewieniem
Sędziejowice	Sędziejowice	Ogrodzenie w zespole cmentarza parafialnego
Sędziejowice	Sędziejowice	Zespół dworski – dwór II
Sędziejowice	Sędziejowice	Park w zespole dworskim
Sędziejowice	Sędziejowice	Ogrodzenie w zespole dworskim
Sędziejowice	Sędziejowice	Dom ul. Powstańców 1863 r. nr 19/20
Sędziejowice	Wola Marzeńska	Relikt parku podworskiego
Sędziejowice	Wola Wężykowa	Park
Sędziejowice	Zamość	Dom nr 10
Sędziejowice	Zamość	Cmentarz wojenny
Sędziejowice	Żagliny	Dom nr 16
Sędziejowice	Marzenin	Kapliczka przy głównej drodze, obok plebani
Sędziejowice	Marzenin	Kapliczka przy głównej drodze, ok. 2 km od Marzenina
Widawa	Brzyków	Kościół pw. Świętego Jana Chrzciciela

Widawa	Brzyków	Otoczenie Kościoła pw. Świętego Jana Chrzciciela w granicach ogrodzenia
Widawa	Brzyków	Cmentarz parafialny
Widawa	Brzyków	Plebania przy Kościele Parafialnym pw. Świętego Jana Chrzciciela
Widawa	Chociw	Zespół domu PKP – budynek mieszkalny
Widawa	Chociw	Zespół domu PKP – budynek gospodarczy
Widawa	Chociw	Budynek mieszkalny, nr 170
Widawa	Chrusty	Drewniany budynek mieszkalny, nr 37
Widawa	Grabówie	Kapliczka przy drodze Zborów-Grabówie
Widawa	Kolonia Zawady	Zespół dworca PKP – Dworzec PKP
Widawa	Kolonia Zawady	Zespół dworca PKP – Budynek mieszkalny
Widawa	Kolonia Zawady	Stacja wodna
Widawa	Kolonia Zawady	Wieża ciśnieniowa
Widawa	Kolonia Zawady	Budynek mieszkalny, nr 35
Widawa	Ligota	Zespół dworski w Ligocie - dwór
Widawa	Ligota	Zespół dworski w Ligocie - park
Widawa	Ligota	Kapliczka Świętego Jana Nepomucena
Widawa	Patoki	Kapliczka Matki Boskiej Częstochowskiej
Widawa	Restarzew Cmentarny	Zespół Kościoła Parafialnego pw. Świętego Andrzeja – kościół
Widawa	Restarzew Cmentarny	Zespół Kościoła Parafialnego pw. Świętego Andrzeja – otoczenie kościoła w granicach trwałego ogrodzenia
Widawa	Restarzew Cmentarny	Cmentarz parafialny
Widawa	Sewerynów	Kapliczka
Widawa	Siemiechów	Kapliczka na terenie działki prywatnej
Widawa	Widawa	Układ urbanistyczny w oparciu o skrócone studium historyczno-urbanistyczne
Widawa	Widawa	Zespół Klasztorny Pobernardyński – dzwonnica
Widawa	Widawa	Zespół Klasztorny Pobernardyński – ogrodzenie z kaplicą
Widawa	Widawa	Zespół Klasztorny Pobernardyński – brama wejściowa
Widawa	Widawa	Otoczenie kościoła pw. Świętego Marcina i Świętej Małgorzaty w granicach trwałego ogrodzenia
Widawa	Widawa	Kapliczka Świętego Jana
Widawa	Widawa	Cmentarz parafialny
Widawa	Widawa	Kaplica Świętego Rocha na cmentarzu parafialnym
Widawa	Widawa	Budynek byłej mykwy, ul. Sieradzka 5
Widawa	Widawa	Kopiec ziemny, Nowy Rynek

Widawa	Widawa	Budynek mieszkalny, Rynek Kościuszki (nr działki – 168)
Widawa	Widawa	Cmentarz żydowski , ul. Kieńczyłowska
Widawa	Wielka Wieś „A”	Kapliczka
Widawa	Zawady	Budynek mieszkalny drewniany, nr 56
Wodzierady	Chorzeszów	Dwór, nr 4
Wodzierady	Dobków	Dom drewniany nr 2
Wodzierady	Dobków	Dom drewniany nr 9
Wodzierady	Czarnysz	Kapliczka
Wodzierady	Czarnysz	Park dworski
Wodzierady	Kwiatkowice	Plebania wolnostojąca w zespole kościoła parafialnego
Wodzierady	Kwiatkowice	Ogrodzenie przy kościele parafialnym
Wodzierady	Kwiatkowice	Otoczenie kościoła w granicach ogrodu przykościelnego
Wodzierady	Kwiatkowice	Dawna szkoła, obecnie biblioteka, ul. Łódzka 11
Wodzierady	Kwiatkowice	Park dworski
Wodzierady	Kwiatkowice	Cmentarz parafialny
Wodzierady	Kwiatkowice	Dom drewniany, ul. Łaska 4
Wodzierady	Kwiatkowice	Dom ceglany, ul. Łaska 24
Wodzierady	Kiki	Zespół dworski - dwór
Wodzierady	Kiki	Zespół dworski – relikw parku
Wodzierady	Pelagia	Cmentarz ewangelicki
Wodzierady	Pelagia	Dom drewniany nr 23
Wodzierady	Piorunów	Pałac
Wodzierady	Piorunów	Oficyna w zespole dworskim
Wodzierady	Piorunów	Obora w zespole dworskim
Wodzierady	Piorunów	Kuźnia w zespole dworskim (ruina)
Wodzierady	Piorunów	Spichlerz w zespole dworskim (ruina)
Wodzierady	Piorunów	Ogrodzenie w zespole dworskim
Wodzierady	Piorunów	Park w zespole dworskim
Wodzierady	Piorunów	Młyn drewniany
Wodzierady	Piorunówek	Pozostałość cegielni
Wodzierady	Przyrownica	Szkoła nr 33
Wodzierady	Wodzierady	Czworak w zespole dworskim, nr 59
Wodzierady	Wodzierady	Czworak z zespole dworskim , nr 60
Wodzierady	Wodzierady	Park w zespole dworskim, przy drodze powiatowej Wodzierady-Leśnica (działka nr 269/1)

Wodzierady	Wodzierady	Dwór ceglany, Wodzierady 68
Wodzierady	Wodzierady	Stodoła w zespole dworskim, Wodzierady 77
Wodzierady	Wodzierady	Obora w zespole dworskim, Wodzierady 77
Wodzierady	Wodzierady	Park przy zespole dworskim, przy drodze powiatowej Wodzierady-Leśnica (działka nr 292)
Wodzierady	Wodzierady	Cmentarz wojenny, w lesie, przy drodze powiatowej Wodzierady-Leśnica
Wodzierady	Wola Czarnyska	Dom drewniany, nr 27
Wodzierady	Kwiatkowice	Dom drewniany, ul. Szkolna 19
Wodzierady	Kwiatkowice	Dom ceglany, ul. Łódzka 8
Wodzierady	Kwiatkowice	Dom drewniany, ul. Łaska 13
Wodzierady	Kwiatkowice	Dom ceglany, ul. Łaska 18
Wodzierady	Dobruchów	Dom drewniany nr 47
Wodzierady	Dobruchów	Dom drewniany nr 52

Załącznik nr 4

Zabytki archeologiczne zarejestrowane w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Stanowiska archeologiczne znajdujące się na terenie gminy Buczek:

1. Bachorzyn 1
 - punkt osadniczy kultury przeworskiej, rzym
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
2. Bachorzyn 2
 - osada kultury polskiej, XV-XVII w.
3. Bachorzyn 3
 - osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
4. Bachorzyn 4
 - osada kultury polskiej, XV-XVII w.
5. Bachorzyn 5
 - osada kultury polskiej, XV-XVII w.
6. Brodnia 1
 - skarb monet (38 szt.), XVI w.
7. Brodnia 2
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, XVII w. (moneta- szeląg Jana Kazimierza)
8. Brodnia 3
 - ślad osadnictwa, 1796 (moneta- trojak Fryderyka Wilhelma)
9. Brodnia Dolna 1
 - osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
10. Brodnia Dolna 2
 - osada kultury polskiej, XV-XVII w.
11. Brodnia Dolna 3
 - osada kultury polskiej, XV-XVII w.
12. Brodnia Dolna- Piaskowice 1

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia

zagrożenie: piaśnica

13. Brodnia Dolna- Stary Dwór 1

- osada kultury polskiej, XV-XVII w.

14. Brodnia Dolna- Stary Dwór 2

- dwór kultury polskiej, XVII w. (1600-1720)

15. Brodnia Górna 1

- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

16. Brodnia Górna 2

- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, neolit

- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.

17. Brodnia Górna 3

- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

18. Buczek 1

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia

- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, neolit

- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona

- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona

- cmentarzysko kultury prapolskiej, 1 poł. XI w.

- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.

19. Buczek 2

- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

20. Buczek 3

- osada kultury przeworskiej, rzym

- osada kultury polskiej, XV-XVII w.

21. Buczek 4

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia

- osada kultury polskiej, XV-XVII w.

22. Buczek 5

- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona

- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.

23. Buczek 6

- ślad osadnictwa kultury trzcinieckiej (lub przedłużyckiej), II EB

- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym

- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

24. Buczek - Lgów 1

- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, neolit

25. Buczek - Wygwizdów 1

- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

26. Buczek - Wygwizdów 2

- kopiec, grodzisko, kurhan kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona

27. Czeszków A - Kocia Góra 1

- osada kultury polskiej, XV-XVII w.

28. Czeszków A 2

- osada kultury polskiej, XV-XVII w.

29. Czeszków B - Oszki 1

- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.

30. Czeszków B 2

- ślad osadnictwa, 1683 (moneta- szóstak Jana III Sobieskiego)
- 31. Czestków F 1
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 32. Czestków F 2
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XIV-XVI w.
- 33. Czestków F 3
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 34. Czestków F – Moczyłno 1
 - punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, neolit
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 35. Czestków F – Moczyłno 2
 - osada kultury pucharów lejkowatych, neolit
- 36. Grzeszyn 1
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, wczesna EB
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 37. Gucin 1
 - ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, neolit
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 38. Krzewina 1
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej, XII/XIII w.
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 39. Krzewina 2
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 40. Krzewina 3
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 41. Luciejów 1
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 42. Luciejów 2
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 43. Luciejów 3
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, neolit/EB
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, EB
- 44. Luciejów 4
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 45. Luciejów 5
 - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 46. Luciejów 6
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia lub EB
- 47. Luciejów 7
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej/pomorskiej, halsztat/laten
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej, XII/XIII w.
 - osada kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność

48. Luciejów 8
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
49. Luciejów 9
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej, XII/XIII w.
 - osada kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
50. Luciejów 10
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej, XII/XIII w.
 - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
51. Luciejów 11
 - osada kultury przeworskiej, laten
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
52. Luciejów 12
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej, XII/XIII w.
 - osada kultury prapolskiej, nowożytność
53. Luciejów 13
 - osada kultury prapolskiej, XII/XIII w.
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
54. Luciejów 14
 - osada kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
55. Luciejów 15
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
56. Luciejów 16
 - osada kultury prapolskiej, XII/XIII w.
 - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
57. Luciejów 17
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej, XII/XIII w.
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
58. Luciejów 18
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia lub EB
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
59. Luciejów 19
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej, XII/XIII w.
 - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
60. Luciejów 20
 - osada kultury prapolskiej, XII/XIII w.
 - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
61. Luciejów 21
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej, XII/XIII w.
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
62. Luciejów 22
 - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze

- osada kultury polskiej, nowożytność
- 63. Luciejów 23
 - punkt osadniczy kultury przeworskiej, laten/rzym
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej, XII/XIII w.
 - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 64. Luciejów 24
 - osada kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 65. Luciejów 25
 - osada kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 66. Luciejów 26
 - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 67. Luciejów 27
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 68. Luciejów 28
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 69. Malenia 1
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVI w.
- 70. Sowińce 1
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- 71. Sowińce 2
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 72. Strupiny 1
 - ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, neolit
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
 - zagrożenie: teren przeznaczony do zalesienia**
- 73. Sycanów 1
 - osada kultury prapolskiej, XIII w.
 - punkt osadnictwa kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 74. Sycanów 2
 - osada kultury pucharów lejkowatych, neolit
- 75. Sycanów 3
 - osada kultury polskiej, XV-XVII w.
- 76. Wola Bachorska 1
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
 - osada kultury polskiej, XIV-XV w.
- 77. Wola Bachorska 2
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- 78. Wola Buczkowska 1
 - punkt kultury polskiej, XV-XVII w.
- 79. Wola Buczkowska 2
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 80. Wola Buczkowska – Cholerna Górka 1

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- cmentarzysko kultury polskiej, nowożytność

zagrożenie: piaśnica

81. Wola Buczkowska – Cholerna Górka 2

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, wczesna EB
- ślad osadnictwa kultury polskiej, XVI-XVII w.

82. Wola Buczkowska – Cholerna Górka 3

- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym

Stanowiska archeologiczne znajdujące się na terenie gminy Łask:

1. Aleksandrówek 1

- osada kultury polskiej, nowożytność

2. Anielin 1

- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.

3. Anielin 2

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność

4. Anielin 3

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XVII-XVIII w.

5. Bałucz 1

- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.

6. Bałucz 2

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- osada kultury polskiej, XVI-XVIII w.

7. Bałucz 3

- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.

8. Bałucz 4

- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym, epoka żelaza
- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

9. Bałucz 5

- osada kultury polskiej, XVII-XVIII w.

10. Bałucz 6

- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.

11. Bałucz 7

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- ślad osadnictwa kultury polskiej, średniowiecze
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.

12. Bałucz 8

- punkt osadniczy kultury łużyckiej, EB
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.

13. Bałucz 9

- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.

14. Bałucz 10

- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVIII w.

15. Bałucz - Młynisko 1

- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, III EB
- 16. Borszewice 1
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XIV-XV w.
 - osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 17. Borszewice 2
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVIII w.
- 18. Borszewice 3
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVIII w.
- 19. Borszewice 4
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVIII w.
- 20. Borszewice 5
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVIII w.
- 21. Budy Stryjowskie 1
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- 22. Budy Stryjowskie 2
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- 23. Budy Stryjowskie 3
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 24. Kolonia Łętków 1
 - osada kultury łużyckiej, V EB-halsztat C-D
- 25. Kolonia Łętków 2
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
- 26. Kolonia Łętków 3
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, wczesne EB
- 27. Kolonia Łętków 4
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- 28. Kolonia Łętków 5
 - cmentarzysko kultury łużyckiej, V EB
- 29. Kolonia Łętków 6
 - osada kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
- 30. Kolonia Łętków 7
 - osada kultury łużyckiej, EB - halsztat
- 31. Kolumna 1
 - osada kultury polskiej, średniowiecze
- 32. Kolumna 2
 - cmentarzysko kultury łużyckiej, V EB
 - 1957- badania ratownicze, H. Wiklak
- 33. Krzucz 1
 - osada kultury przeworskiej, późny laten
- 34. Krzucz 2
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 35. Krzucz 3
 - osada kultury polskiej, XVI-XVIII w.

36. Krzucz 4

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.

37. Łask 1

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- osada kultury polskiej, XV w.
- osada kultury polskiej, nowożytność

38. Łask 2

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- osada kultury przeworskiej, późny laten - wczesny rzym
- osada kultury polskiej, XV w.
- osada kultury polskiej, nowożytność

39. Łask 3

- osada kultury łużyckiej, EB- halsztat

40. Łask 4

- ślad osadnictwa kultury polskiej, XV w.
- osada kultury polskiej, nowożytność

41. Łask 5

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- osada kultury polskiej, XV w.
- osada kultury polskiej, nowożytność

42. Łask 6

- relikty dworu Łaskich, kultura polska, średniowiecze(od. poł. XIV)

43. Łask 7

- miasto kultury polskiej, nowożytność

44. Łask 8

- osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze

45. Łask 9

- skarb monet kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze

46. Łopatki 1

- osada kultury polskiej, XVIII w.

47. Łopatki 2

- osada kultury polskiej, XVIII w.

48. Łopatki 3

- osada kultury polskiej, XVII-XIX w.

49. Łopatki 4

- osada kultury polskiej, XV-XVIII w.

50. Łopatki 11

- osada kultury mierzanowickiej, wczesne EB

51. Łopatki 12

- osada kultury mierzanowickiej, wczesna EB

52. Mauryca 1

- osada kultury polskiej, XV w.
- osada kultury polskiej, nowożytność

53. Mauryca 2

- obozowisko kultury nieokreślonej, epoka kamienia: mezolit
- punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit

54. Mauryca 3

- obozowisko kultury nieokreślonej, epoka kamienia: mezolit
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje: chronologia nieokreślona

55. Mikołajówek 1

- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona

56. Mikołajówek 2

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- osada kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
- osada kultury polskiej, XVII-XVIII w.

57. Niecienia 10

- osada kultury przeworskiej (lub prapolskiej), chronologia nieokreślona

58. Niecienia 11

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: chronologia nieokreślona

59. Okup Fabryczny 1

- ślad osadnictwa kultury ceramiki sznurowej, neolit

60. Okup Fabryczny 2

- osada kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona

61. Okup Fabryczny 3

- osada kultury nieokreślonej, epoka kamienia

62. Orchów 1

- osada kultury pucharów lejkowatych, neolit

63. Orchów 2

- osada kultury łużyckiej, III EB
- cmentarzysko kultury łużyckiej, III EB

64. Orchów 3

- osada kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona

65. Orchów 4

- osada kultury łużyckiej, halsztat C-D

66. Orchów 5

- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.

67. Orchów 6

- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, EB
- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.

68. Orchów 7

- cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej, epoka brązu: okres III-IV

69. Orchów 8

- osada kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki

70. Ostrów 1

- osada kultury polskiej, nowożytność

71. Ostrówek 1

- osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- osada kultury polskiej, nowożytność

72. Ostrówek 2

- osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- 73. Ostrówek 3
- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
- 74. Piaski 1
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 75. Podłazcze 1
- osada kultury łużyckiej, halsztat C-D
- 76. Rembów 1
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 77. Remiszew 2
- ślad osadnictwa kultury wschodniopomorskiej, wczesny halsztat
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 78. Remiszew 3
- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 79. Remiszew 4
- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- 80. Remiszew 5
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 81. Remiszew 6
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, EB/EŻ
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 82. Remiszew 7
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- 83. Rokitnica 1
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, neolit-wczesne EB
- 84. Rokitnica 3
- osada kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
- 85. Rokitnica 4
- osada kultury nieokreślonej, paleolit schyłkowy
- 86. Rokitnica- Kolonia A 1
- osada kultury polskiej, nowożytność
- 87. Sięganów 1
- osada kultury pucharów lejkowatych, neolit
- 88. Sięganów 2
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- 89. Sięganów 3
- osada kultury pucharów lejkowatych, neolit
- osada kultury mierzanowickiej, wczesna EB
- 90. Sięganów 4
- osada kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- 91. Sięganów 5
- osada kultury pucharów lejkowatych, neolit
- 92. Sięganów 6
- osada kultury nieokreślonej, epoka kamienia: mezolit
- 93. Stryje Księżę 1

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 94. Stryje Księżę 2
 - osada kultury polskiej, XIII-XIV w.
 - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 95. Stryje Księżę 3
 - osada kultury przeworskiej, późny rzym
 - osada kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 96. Stryje Księżę 4
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
 - cmentarzysko kultury przeworskiej, rzym
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 97. Stryje Księżę 5
 - osada kultury przeworskiej, rzym
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 98. Stryje Księżę 6
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XIV-XV w.
 - osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 99. Stryje Paskowe 1
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 100. Stryje Paskowe 2
 - punkt osadniczy kultury łużyckiej, V EB/halsztat C
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, średniowiecze
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 101. Stryje Paskowe – Szatyń 1
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- 102. Stryje Paskowe – Szatyń 2
 - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 103. Stryje Paskowe – Szatyń 3
 - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
- 104. Teodory 1
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 105. Teodory 2
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, XV w.
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 106. Teodory 3
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 107. Teodory 4
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 108. Teodory 5
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 109. Teodory 6
 - osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 110. Teodory 7
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, XV w.
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 111. Wiewiórczyn 1

- osada kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 112. Wincentów 1
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- 113. Wincentów 2
- ślad osadnictwa kręgu kultury z liściakami, paleolit schyłkowy
- 114. Wola Bałucka 1
- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
- osada kultury polskiej, XVI-XVIII w.
- 115. Wola Bałucka 2
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 116. Wola Bałucka 3
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej , epoka kamienia-wczesna EB
- cmentarzysko kultury łużyckiej, V EB/halsztat C
- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 117. Wola Łaska 1
- ślad osadnictwa kultury polskiej, XV w.
- osada kultury polskiej, nowożytność
- 118. Wola Łaska 2
- osada kultury polskiej, XV w.
- osada kultury polskiej, nowożytność
- 119. Wola Łaska 3
- osada kultury polskiej, nowożytność
- 120. Wronowice 1
- osada kultury grobów kloszowych, wczesny laten
- 121. Wronowice 2
- osada kultury przeworskiej, późny laten
- 122. Wrzeszczewice 1
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 123. Wrzeszczewice 2
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 124. Wrzeszczewice 3
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- 125. Wrzeszczewice 4
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona
- 126. Wrzeszczewice 5
- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- 127. Wrzeszczewice 6
- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 128. Wrzeszczewice 7
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 129. Wrzeszczewice 8
- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 130. Wrzeszczewice 9

- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 131. Wrzeszczewice 10
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 132. Wrzeszczewice 11
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym
- 133. Wrzeszczewice 12
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 134. Wrzeszczewice 13
- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 135. Wrzeszczewiczki 1
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, późny rzym
- 136. Wrzeszczewiczki 2
- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 137. Wydrzyn 1
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- osada kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 138. Wydrzyn 2
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 139. Żdźary 1
- osada kultury łużyckiej, halsztat

Stanowiska archeologiczne znajdujące się na terenie gminy Sędziejowice:

1. Bilew 1
 - osada kultury łużyckiej, EB - halsztat
2. Bilew 2
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, V EB
3. Bilew 3
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
4. Brody 1
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
5. Brody 2
 - osada kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
6. Brody 3
 - osada kultury polskiej, nowożytność
7. Brody 4
 - osada kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
8. Brody 5
 - cmentarzysko kultury łużyckiej, halsztat
9. Brody 6
 - osada kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
10. Brody 7
 - osada kultury przeworskiej, późny rzym

11. Brody 8
 - osada kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, średniowiecze
12. Brody 9
 - osada kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona
13. Brody 10
 - osada kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
 - osada kultury polskiej, średniowiecze
14. Brody 11
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
15. Brody 12
 - osada kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
16. Brody 13
 - osada kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona
17. Dobra 1
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
18. Dobra 2
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVI w.
19. Dobra 3
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, III EB
 - osada kultury polskiej, XIV-XVII w.
20. Dobra 4
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, XV-XVI w.
21. Dobra 5
 - osada kultury prapolskiej, XII-XIII w.
22. Grabia 1
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
23. Grabia 2
 - osada kultury polskiej, średniowiecze
24. Grabia 3
 - cmentarzysko kultury grobów kloszowych, wczesny latén
25. Grabia 4
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
 - osada kultury polskiej, średniowiecze
26. Grabia 5
 - cmentarzysko kultury grobów kloszowych, wczesny latén
27. Grabia 6
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
28. Grabia (1969-1970 – badania ratownicze)
 - osada kultury łużyckiej, halsztat C
29. Grabica 1
 - osada kultury prapolskiej, X-XII w.
30. Grabica 2
 - osada kultury prapolskiej, IX-XI w.
31. Grabica 3

- osada kultury prapolskiej, XI-XIII w.
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 32. Grabica 4
 - osada kultury prapolskiej, X-XII w.
- 33. Grabica 5
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, IV-V EB
 - osada kultury przeworskiej, III-IV w.
 - osada kultury prapolskiej, IX-X w.
- 34. Grabica 6
 - ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, neolit
 - cmentarzysko kultury wschodniopomorskiej, halsztat D
 - osada kultury prapolskiej, VIII-X w.
- 35. Grabica 7
 - osada kultury polskiej, XVI-XVIII w.
- 36. Grabica 8
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, V EB - halsztat D**zagrożenie: żwirownia**
- 37. Grabica 9
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej, X-XII w.
- 38. Grabno 1
 - obozowisko kultury nieokreślonej, pradzieje
- 39. Grabno 2
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- 40. Grabno 3
 - osada kultury prapolskiej, IX-XI w.
- 41. Grabno 4
 - obozowisko kultury łużyckiej, , III – IV EB
 - osada kultury prapolskiej, IX-XII w.
- 42. Grabno 5
 - osada kultury przeworskiej, III-IV w.
- 43. Grabno 6
 - osada kultury przeworskiej, rzym
- 44. Grabno 7
 - osada kultury polskiej, XV-XVI w.
- 45. Grabno 8
 - osada kultury prapolskiej, XI-XII w.
- 46. Grabno 9
 - osada kultury przeworskiej, późny laten-rzym
 - osada kultury polskiej, XV-XVI w.
- 47. Grabno 10
 - osada kultury polskiej, XIII-XVI w.
- 48. Grabno 11
 - osada kultury prapolskiej, XI-XIII w.
- 49. Grabno 12
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
 - osada kultury polskiej, XVII w.
- 50. Grabno 13

- osada kultury polskiej, XIII-XV w.
- 51. Grabno 14
- osada kultury polskiej, XIV-XVII w.
- 52. Grabno 15
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- 53. Grabno - Zamość 1
- osada kultury polskiej, XIII-XV w.
- 54. Grabno – Zamość 2
- osada kultury prapolskiej i polskiej, XII-XV w.
- 55. Grabno – Zamość 3
- osada kultury prapolskiej i polskiej, XI-XV w.
- 56. Grabno – Zamość 4
- osada kultury prapolskiej i polskiej, X-XIV w.
- 57. Grabno – Zamość 5
- osada kultury łużyckiej, V EB – halsztat D
- 58. Grabno – Zamość 6
- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, neolit
- 59. Jagielnik 1
- osada kultury przeworskiej, rzym
- 60. Jagielnik 2
- osada kultury przeworskiej, rzym (III-IV w.n.e.)
- 61. Jagielnik 3
- obozowisko kultury nieokreślonej, pradzieje
- 62. Kamostek 1
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 63. Kamostek 2
- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, neolit
- 64. Kamostek 3
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.
- 65. Kamostek 4
- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, III wczesne średniowiecze
- 66. Kolonia Brzeski 1
- osada kultury łużyckiej, halsztat
- 67. Kolonia Brzeski 2
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
- 68. Kolonia Brzeski 3
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- 69. Kolonia Brzeski 4
- osada kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
- 70. Kolonia Brzeski 5
- osada kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
- 71. Kolonia Dobra 1
- osada kultury polskiej, XIII-XIV w.
- 72. Kolonia Kamostek 1
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej/pomorskiej, halsztat/laten

- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 73. Kolonia Kamostek 2
- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, XII/XIII w.
- osada kultury polskiej, nowożytność
- 74. Kolonia Kustrzyce 1
- ślad osadnictwa kultury polskiej, średniowiecze
- 75. Kolonia Kustrzyce 2
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- 76. Kolonia Kustrzyce 3
- osada kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona
- 77. Kolonia Kustrzyce 4
- osada kultury przeworskiej, późny laten
- 78. Kolonia Kustrzyce 5
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
- osada kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona
- 79. Kolonia Kustrzyce 6
- osada kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona
- 80. Kolonia Kustrzyce 7
- ślad osadnictwa kultury polskiej, średniowiecze
- 81. Kolonia Kustrzyce 8
- osada kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona
- 82. Kolonia Kustrzyce 9
- osada kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona
- 83. Kolonia Kustrzyce 10
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona
- 84. Korczyska 1
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- 85. Korczyska 2
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 86. Korczyska 3
- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
- 87. Korczyska 4
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, wczesna EB
- 88. Korczyska 5
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 89. Korczyska 6
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 90. Kresy 1
- osada kultury łużyckiej, III EB
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym
- 91. Kresy 2
- 92. Kustrzyce 1
- osada kultury przeworskiej, późny laten
- 93. Kustrzyce 2
- osada kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
- osada kultury polskiej, średniowiecze

94. Kustrzyce 3

- osada kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona

95. Kustrzyce 4

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- osada kultury grobów kloszowych, wczesny laten
- ślad osadnictwa kultury polskiej, średniowiecze

96. Kustrzyce 5

- osada kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona

97. Kustrzyce 6

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona

98. Kustrzyce 7

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona

99. Kustrzyce 8

- osada kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona

100. Lichawa 1

- cmentarzysko kultury grobów kloszowych, wczesny laten
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym
- osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze

101. Lichawa 2

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- osada kultury polskiej, nowożytność

102. Lichawa 3

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- osada kultury polskiej, średniowiecze

103. Lichawa 4

- osada kultury polskiej, średniowiecze

104. Lichawa 5

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona

105. Lichawa 6

- ślad osadnictwa kultury polskiej, średniowiecze

106. Lichawa 7

- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona

107. Lichawa 8

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona

108. Marzenin 1

- osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze

109. Marzenin 2

- skarb monet kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze (monety)

110. Marzenin 3

- osada kultury prapolskiej, późne średniowiecze

111. Marzenin 4

- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność

112. Marzenin 5

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, wczesna EB

113. Marzenin 6

- osada kultury polskiej, nowożytność

114. Marzenin 7

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje

115. Marzenin 8

- osada kultury polskiej, nowożytność

116. Marzenin 9

- osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- osada kultury polskiej, nowożytność

117. Marzenin 10

- osada kultury polskiej, nowożytność

118. Marzenin 11

- kościół kultury polskiej, średniowiecze, nowożytność
1992 r. – badania archeologiczno-architektoniczne

119. Marzenin 12

120. Niecienia 1

- osada kultury przeworskiej (lub prapolskiej), chronologia nieokreślona

121. Niecienia 2

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia

122. Osiny 1

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- osada kultury polskiej, nowożytność

123. Osiny 2

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność

124. Osiny 3

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- osada kultury polskiej, nowożytność

125. Osiny 4

- punkt osadniczy kultury prapolskiej, XII/XIII w.
- osada kultury polskiej, nowożytność

126. Osiny 5

- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
- osada kultury polskiej, nowożytność

127. Osiny 6

- osada kultury polskiej, nowożytność

128. Osiny 7

- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia

129. Podule 1

- osada kultury prapolskiej, VIII-XI w.

130. Pruszków 1

- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.

131. Pruszków 2

- ślad osadnictwa kultury łużyckiej (grobow podkloszowych), laten
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.

132. Przymiłów 1

- osada kultury łużyckiej, halsztat

133. Przymiłów 2

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- 134.Przymiłów 3
- osada kultury polskiej, średniowiecze
- 135.Przymiłów 4
- osada kultury polskiej, średniowiecze
- 136.Przymiłów 5
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona
- 137.Przymiłów 6
- osada kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
- 138.Przymiłów Kolonia 1
- osada kultury polskiej, średniowiecze
- 139.Przymiłów Kolonia 2
- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- 140.Przymiłów Kolonia 3
- osada kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
- osada kultury polskiej, średniowiecze
- zagrożenie:肺炎**
- 141.Przymiłów Kolonia 4
- osada kultury polskiej, średniowiecze
- 142.Przymiłów Kolonia 5
- cmentarzysko kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- 143.Rososza 1
- osada kultury łużyckiej, IV EB
- 144.Rososza 2
- osada kultury polskiej, XIV-XVI w.
- 145.Sędziejowice 1
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.
- 146.Sędziejowice 2
- obozowisko kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 147.Sędziejowice 3
- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, XII/XIII w.
- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- osada kultury polskiej, nowożytność
- 148.Sędziejowice 4
- osada kultury polskiej, nowożytność
- 149.Sędziejowice 5
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej/pomorskiej, halsztat/laten
- 150.Sędziejowice 6
- osada kultury przeworskiej, laten
- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, XII/XIII w.
- 151.Sędziejowice 7
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 152.Sędziejowice 8
- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- osada kultury polskiej, nowożytność

153.Siedlce 1

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

154.Siedlce 2

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje

155.Siedlce 3

- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

156.Siedlce 4

- obozowisko kultury nieokreślonej, pradzieje

157.Stare Kozuby 1

- osada kultury prapolskiej, XII-XIII w.
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

158.Stare Kozuby 2

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- cmentarzysko kultury wschodniopomorskiej, halsztat D
- ślad osadnictwa kultury polskiej, XVII-XVIII w.

159.Stare Kozuby 3

- osada kultury przeworskiej, III-IV w.
- osada kultury prapolskiej, XI-XII w.
- osada kultury polskiej, XVII-XVIII w.

160.Stare Kozuby 4

- osada kultury prapolskiej, X-XII w.

161.Stare Kozuby 5

- osada kultury prapolskiej, X-XII w.

162.Stare Kozuby 6

- osada kultury przeworskiej, późny laten
- osada kultury prapolskiej, IX-XI w.

163.Stare Kozuby 7

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

164.Stypuły 1

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona

165.Stypuły 2

- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona

166.Trzciniec 1

- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, EB
- osada kultury polskiej, XIV-XV w.

167.Trzciniec 2

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia

168.Trzciniec 3

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia

169.Trzciniec 4

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia

170.Trzciniec 5

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia

171.Trzciniec 6

- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona

172.Trzciniec 7

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje

173.Trzciniec 8

- osada kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona

174.Trzciniec 9

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze

175.Wola Marzeńska 1

- osada kultury polskiej, XIV-XVI w.

176.Wola Marzeńska 2

- osada kultury polskiej, XIII-XIV w.

177.Wola Marzeńska 3

- osada kultury polskiej, XIV-XVI w.

178.Wola Wężykowa 1

- dwór murowany kultury polskiej, XVI-XVII w.

zagrożenie: erozja atmosferyczna

wpisany do rejestru zabytków – nr rejestru A/261 (patrz-załącznik nr 1)

179.Wrzosy 1

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje

- osada kultury polskiej, XIV-XV w.

180.Żagliny 1

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze

181.Żagliny 2

- osada kultury prapolskiej, XII/XIII w.

- osada kultury polskiej, nowożytność

182.Żagliny 3

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze

- osada kultury polskiej, nowożytność

183.Żagliny 4

- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, XII/XIII w.

- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze

- osada kultury polskiej, nowożytność

184.Żagliny 5

- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, XII/XIII w.

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze

- osada kultury polskiej, nowożytność

185.Żagliny 6

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze

- osada kultury polskiej, nowożytność

186.Żagliny 7

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze

- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność

187.Żagliny 8

- ślad osadnictwa kultury ceramiki grzebykowo-dołkowej, neolit/EB

188.Żagliny 9

- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, latén

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze

- osada kultury polskiej, nowożytność

189. Żagliny 10

- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
- osada kultury polskiej, nowożytność

190. Żagliny 11

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność

191. Żagliny 13

- osada kultury polskiej, nowożytność

192. Żagliny 14

- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
- osada kultury polskiej, nowożytność

193. Żagliny 15

- osada kultury polskiej, nowożytność

Stanowiska archeologiczne znajdujące się na terenie gminy Widawa:

1. Antoniówka 1

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, neolit (grocik sercowy)

2. Antoniówka 2

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, mezolit-neolit

3. Chociw 1

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje

4. Chociw 2

- cmentarzysko kultury łużyckiej, halsztat C-D
- osada kultury przeworskiej, rzym

5. Chociw 3

- osada kultury przeworskiej, rzym

6. Chociw 4

- osada kultury polskiej, XVI-XVIII w.

7. Chociw 5

- obozowisko kultury nieokreślonej, mezolit
- ślad osadnictwa kultury ceramiki grzebykowo-dołkowej, neolit

8. Chociw 6

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

9. Chociw 7

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje

10. Chociw 8

- osada kultury przeworskiej, późny laten

11. Chociw 9

- osada kultury łużyckiej, halsztat C-D

12. Chociw 10

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- ślad osadnictwa kultury polskiej, XIV-XV w.

13. Chociw 11

- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym

14. Chociw 12

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- punkt osadnictwa kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 15. Chociw (d. nr5)
- cmentarzysko kultury pomorskiej (wschodniopomorskiej lub grobów kłoszowych)
- 16. Chrusty 1
- cmentarzysko kultury łużyckiej, halsztat C-D
- 17. Chrusty 2
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje
- 18. Chrusty 3
- punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVI w.
- 19. Chrusty 4
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- 20. Chrzastawa 1
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, EB
- zagrożenie: głęboka orka**
- 21. Chrzastawa 2
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 22. Chrzastawa 3
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 23. Chrzastawa 4
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 24. Chrzastawa 5
- osada kultury polskiej, nowożytność
- 25. Chrzastawa 6
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 26. Chrzastawa 7
- osada kultury polskiej, nowożytność
- 27. Chrzastawa 8
- osada kultury polskiej, nowożytność
- 28. Chrzastawa 9
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 29. Chrzastawa 10
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 30. Chrzastawa 11
- osada kultury polskiej, nowożytność
- 31. Chrzastawa 12
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 32. Chrzastawa 13
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 33. Dąbrowa Widawska 1
- osada kultury łużyckiej, IV-V EB
- 34. Dąbrowa Widawska 2
- osada kultury nieokreślonej, pradzieje
- 35. Dąbrowa Widawska 3

- osada kultury łużyckiej, V EB
- 36. Dębina 1
- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, XI-XIII w.
- 37. Goryń 1
- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, neolit
- 38. Goryń 2
- osada kultury łużyckiej, halsztat C-D
- 39. Goryń 3
- cmentarzysko kultury łużyckiej, halsztat C-D
- 40. Goryń 4
- osada kultury nieokreślonej, pradzieje
- 41. Goryń 5
- ślad osadnictwa kultury ceramiki sznurowej, neolit
- 42. Górki Grabińskie 1
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- 43. Górki Grabińskie 2
- osada kultury prapolskiej, IX-XI w.
- 44. Górki Grabińskie 3
- osada kultury przeworskiej, rzym (III-IV w.n.e.)
- 45. Górki Grabińskie 4
- osada kultury wschodniopomorskiej, wczesny laten
- osada kultury polskiej, XIII-XV w.
- 46. Górki Grabińskie 5
- osada kultury łużyckiej, V EB-halsztat D
- osada kultury prapolskiej, XI-XII w.
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 47. Górki Grabińskie 6
- osada kultury wschodniopomorskiej, halsztat D-wczesny laten
- osada kultury przeworskiej, późny laten-rzym
- osada kultury prapolskiej, IX-XII w.
- 48. Grabowie 1
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 49. Janów 1
- osada kultury łużyckiej, halsztat- wczesny laten
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 50. Janów 2
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, halsztat -wczesny laten
- 51. Janów 3
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 52. Józefów (Huby) 1
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 53. Józefów 2
- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, neolit
- 54. Józefów 3
- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- 55. Józefów 4

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- 56. Józefów 5
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- 57. Józefów- Wróblizny 1
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, mezolit (grocik trapezowaty)
- 58. Józefów 1
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 59. Kąty 1
- obozowisko kultury nieokreślonej, neolit-wczesna EB
- cmentarzysko kultury łużyckiej (wschodniopomorskiej), IV-V EB-halsztat D-wczesny laten
- zagrożenie: sporadycznie eksploatowana piaśnica**
- 60. Kąty 2
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje
- 61. Kąty 3
- osada kultury łużyckiej, V EB-halsztat D
- 62. Kolonia Chociw 1
- osada kultury przeworskiej, rzym
- 63. Kolonia Chociw 2
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, halsztat
- 64. Kolonia Chociw 3
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje
- 65. Kolonia Chociw 4
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, EB-halsztat
- 66. Kolonia Chociw 5
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, EB-halsztat
- 67. Kolonia Chociw 6
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- 68. Kolonia Chociw 7
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
- 69. Kolonia Grabowiec 1
- osada kultury prapolskiej, XII-XIII w.
- ślad osadnictwa kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 70. Kolonia Rogoźno 1
- osada kultury nieokreślonej, pradzieje
- 71. Kolonia Rogoźno 2
- osada kultury przeworskiej, rzym
- 72. Kolonia Rogoźno 3
- osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- 73. Kolonia Rogoźno 4
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.
- 74. Kolonia Rogoźno 5
- osada kultury przeworskiej, rzym
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 75. Kolonia Rogoźno 6

- osada kultury wschodniopomorskiej, halsztat D-wczesny laten
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.
- 76. Kolonia Rogoźno 7
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 77. Kolonia Rogoźno 8
- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, neolit
- 78. Kolonia Zabłocie 1
- osada kultury łużyckiej, V EB-halsztat D
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 79. Kolonia Zabłocie 2
- osada kultury łużyckiej, V EB-halsztat D
- 80. Kolonia Zabłocie 3
- punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
- 81. Kolonia Zawady 1
- osada kultury przeworskiej, rzym
- 82. Kolonia Zawady 2
- osada kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 83. Kolonia Zawady 3
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 84. Kolonia Zawady 4
- osada kultury przeworskiej, rzym
- 85. Kolonia Zawady 5
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, rzym
- 86. Kolonia Zawady 6
- osada kultury przeworskiej, rzym
- 87. Kolonia Zawady 7
- osada kultury łużyckiej, halsztat
- 88. Korzeń 1
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym
- 89. Korzeń 2
- osada kultury przeworskiej, rzym
- osada kultury prapolskiej, XII-XIII w.
- 90. Kurek 1
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- 91. Kurów Ochelski 3
- cmentarzysko kultury grobów kloszowych, laten A
1967- badania ratownicze
- 92. Kurów Ochelski 4
- osada kultury łużyckiej, halsztat D
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym
- 93. Kurów Ochelski 5
- osada kultury łużyckiej, halsztat C/D
- 94. Kurów Ochelski 6
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, V EB
- osada kultury łużyckiej, halsztat D

- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- 95. Kurówek Grabowski 1
- osada kultury przeworskiej, rzym
- 96. Kurówek Grabowski 2
- osada kultury przeworskiej, rzym
- 97. Kurówek Grabowski 3
- osada kultury przeworskiej, wczesny rzym
- 98. Łazów 1
- osada kultury przeworskiej, rzym
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 99. Łazów 2
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 100. Łęg Widawski 1
- obozowisko kultury nieokreślonej, pradzieje
- 101. Łęg Widawski 2
- obozowisko kultury pucharów lejkowatych (amfor kulistych), neolit
- 102. Łęg Widawski 3
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- 103. Ochle 1
- cmentarzysko kultury łużyckiej, halsztat C-D
- 104. Ochle 2
- dwór kultury polskiej, XV-XVII w.
- 105. Ochle 3
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.
- 106. Ochle 4
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, halsztat D
- 107. Ochle 5
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.
- 108. Ochle 6
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje
- 109. Ochle 7
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje
- 110. Ochle 8
- cmentarzysko kultury wschodniopomorskiej, halsztat D-wczesny laten
- 111. Ochle 9
- osada kultury przeworskiej, rzym
- ślad osadnictwa kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 112. Ochle 10
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- 113. Ochle 11
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.
- 114. Ochle 12
- osada kultury łużyckiej, halsztat D

115.Osieczno 1

- osada kultury przeworskiej, rzym
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

116.Osieczno 2

- osada kultury przeworskiej, rzym
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.

117.Osieczno 3

- osada kultury polskiej, XV-XVII w.

118.Osieczno 4

- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, halsztat C-D

119.Patoki 1

- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym

120.Patoki 2

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia

121.Patoki 3

- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność

122.Patoki 4

- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność

123.Piaski 1

- punkt osadniczy kultury łużyckiej, EB - halsztat
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

124.Piaski 2

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

125.Podgórze 1

- osada kultury prapolskiej, XIII-XIV w.

zagrożenie: głęboka orka

126.Podgórze 2

- osada kultury łużyckiej, IV-V EB
- osada kultury polskiej, XV-XVI w.

127.Przyborów-Piaski 1

- osada kultury łużyckiej, wschodniopomorskiej, halsztat D
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

128.Przyborów-Piaski 2

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

129.Przyborów-Piaski 3

- osada kultury łużyckiej, pradzieje
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.

130.Przyborów-Piaski 4

- punkt osadniczy kultury łużyckiej, V EB - halsztat D
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.

131.Przyborów-Piaski 5

- osada kultury wschodniopomorskiej, halsztat D-wczesny laten

132.Przyborów-Piaski 6

- osada kultury wschodniopomorskiej, halsztat D-wczesny laten

133. Przyborów-Piaski 7

- osada kultury przeworskiej, rzym

134. Przyborów-Piaski 8

- osada kultury przeworskiej, rzym
- punkt osadniczy kultury polskiej, XIII-XV w.

135. Przyborów-Piaski 9

- osada kultury nieokreślonej, pradzieje

136. Przyborów-Piaski 10

- osada kultury przeworskiej, rzym

137. Raczynów 1

- piecowisko kultury przeworskiej, rzym

138. Raczynów 2

- osada kultury przeworskiej, rzym

139. Raczynów 3

- osada kultury prapolskiej, X-XII w.

140. Raczynów 4

- osada kultury przeworskiej, rzym

141. Raczynów 5

- osada kultury przeworskiej, rzym

142. Raczynów 6

- ślad osadnictwa kultury ceramiki sznurowej, neolit
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, halsztat C-D
- cmentarzysko kultury przeworskiej, późny laten

143. Restarzew-Cmentarny 1

- osada kultury łużyckiej, EB

144. Restarzew-Cmentarny 2

- osada kultury łużyckiej, EB - halsztat D

145. Restarzew-Cmentarny 3

- osada kultury nieokreślonej, pradzieje

146. Restarzew-Cmentarny 4

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.

147. Restarzew-Cmentarny 5

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.

148. Restarzew-Cmentarny 6

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- ślad osadnictwa kultury polskiej, XVI-XVII w.

149. Restarzew-Cmentarny 7

- osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze

150. Restarzew-Cmentarny 8

- punkt osadniczy kultury polskiej, XIX w.

151. Restarzew-Cmentarny 9

- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze

152. Restarzew-Cmentarny 10

- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 153. Restarzew-Poduchowny 1
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 154. Restarzew-Poduchowny 2
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym
- dwór kultury polskiej, XV-XVII w.
- 155. Restarzew-Poduchowny 3
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVIII w.
- 156. Restarzew-Poduchowny 4
- osada kultury polskiej, XV-XVI w.
- 157. Restarzew Środkowy 1
- ślad osadnictwa kultury Chłopice-Vesele, wczesna EB
- 158. Restarzew Środkowy 2
- osada kultury przeworskiej, rzym
- 159. Restarzew Środkowy 3
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, halsztat- wczesny laten
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 160. Restarzew Środkowy 4
- osada kultury łużyckiej, EB-halsztat
- 161. Restarzew Środkowy 5
- osada kultury przeworskiej, rzym
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 162. Restarzew Środkowy 6
- osada kultury przeworskiej, rzym
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 163. Restarzew Środkowy 7
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, V EB-halsztat
- punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
- 164. Restarzew Środkowy 8
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 165. Restarzew Środkowy 9
- ślad osadnictwa kultury ceramiki sznurowej, neolit
- 166. Restarzew Środkowy 10
- cmentarzysko kultury wschodniopomorskiej, chronologia nieokreślona
- 167. Restarzew Środkowy 11
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje
- 168. Restarzew Środkowy 12
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, późny laten
- 169. Restarzew Środkowy 13
- ślad osadnictwa kultury wschodniopomorskiej, środkowy laten
- 170. Restarzew Środkowy 14
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 171. Restarzew Środkowy 15
- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze- nowożytność

172. Restarzew Środkowy 16

- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność

173. Restarzew Środkowy 17

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność

174. Restarzew Środkowy 18

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, EB
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność

175. Restarzew Środkowy 19

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze

176. Restarzew Środkowy 20

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność

177. Rogóźno 1

- osada kultury ceramiki grzebykowo-dołkowej, neolit
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, halsztat C-D

178. Rogóźno 2

- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, neolit

179. Rogóźno 3

- cmentarzysko kultury przeworskiej, rzym

180. Rogóźno 4

- osada kultury ceramiki grzebykowo-dołkowej, neolit

181. Rogóźno 5

- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, halsztat C-D

182. Rogóźno 6

- obozowisko kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XIV-XVI w.

183. Rogóźno 7

- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

184. Rogóźno 8

- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

185. Rogóźno 9

- obozowisko kultury nieokreślonej, pradzieje

186. Rogóźno 10

- osada kultury przeworskiej, rzym
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

187. Rogóźno 11

- osada kultury przeworskiej, rzym
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

188. Rogóźno 12

- osada kultury wschodniopomorskiej, halsztat D-wczesny laten
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.

189. Rogóźno 13

- osada kultury łużyckiej, V EB

- osada kultury polskiej, XIV-XVII w.
- 190.Rogóżno 14
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, neolit
- 191.Rogóżno 15
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- 192.Rogóżno 16
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- 193.Rogóżno 17
- obozowisko kultury nieokreślonej, pradzieje
- 194.Rogóżno 18
- obozowisko kultury pucharów lejkowatych, neolit
- 195.Rogóżno 19
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- ślad osadnictwa kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 196.Rogóżno 20
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- 197.Rogóżno 21
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 198.Rogóżno 22
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 199.Rogóżno 23
- osada kultury łużyckiej, V EB-halsztat D
- 200.Rogóżno 24
- osada kultury przeworskiej, późny laten
- 201.Rogóżno 25
- osada kultury przeworskiej, rzym
- 202.Rogóżno 26
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 203.Rogóżno 27
- obozowisko kultury nieokreślonej, pradzieje
- 204.Rogóżno 28
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, późny laten
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 205.Ruda 1
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 206.Ruda 2
- osada kultury łużyckiej, V EB-halsztat D
- 207.Ruda 3
- osada kultury prapolskiej, XI-XIII w.
- 208.Ruda 4
- osada kultury prapolskiej, VI-IX w.
- 209.Ruda 5
- osada kultury przeworskiej, III/IV w.
- osada kultury prapolskiej, VI-VIII w.

210.Ruda 6

- obozowisko kultury nieokreślonej, pradzieje

211.Ruda 7

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.

212.Ruda 8

- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

213.Ruda 9

- osada kultury prapolskiej, VI-IX w.
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

214.Ruda 10

- osada kultury prapolskiej, VIII-X w.
- osada kultury polskiej, XVI-XVIII w.

215.Ruda 11

- osada kultury przeworskiej, III-V w.
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.

216.Ruda 12

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

217.Ruda 13

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- ślad osadnictwa kultury polskiej, XVI-XVII w.

218.Ruda 14

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje

219.Ruda 15

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

220.Ruda 16

- osada kultury łużyckiej, EB-halsztat

221.Ruda 17

- osada kultury łużyckiej, EB-halsztat

222.Ruda 18

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- osada kultury łużyckiej, EB-halsztat D

223.Ruda 19

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje

224.Ruda 20

- osada kultury przeworskiej, rzym

225.Ruda 21

- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, halsztat C-D

226.Sarnów 1

- osada kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.

227.Sarnów 2

- osada kultury prapolskiej, XI-XIII w.
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.

228.Sarnów 3

- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym

229.Siemiechów 1

- osada kultury łużyckiej, V EB
- osada kultury przeworskiej, rzym
- 1978-badania wykopaliskowe

230.Siemiechów 2

- cmentarzysko kultury przeworskiej, późny laten-rzym
- osada kultury przeworskiej, rzym
- 1970-badania sondażowe; 1974-badania wykopaliskowe, M. Jażdżewska

231.Siemiechów 3

- osada kultury przeworskiej, rzym
- osada kultury polskiej, XV-XVIII w.

232.Siemiechów 4

- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, późny rzym
- ślad osadnictwa kultury polskiej, XVI-XVII w.

233.Siemiechów 5

- osada kultury przeworskiej, późny rzym
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

234.Siemiechów 6

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- cmentarzysko kultury łużyckiej, halsztat C
- cmentarzysko kultury przeworskiej, późny laten
- 1970,1971,1973-badania ratownicze, M. Jażdżewska

235.Świerczów 1

- osada kultury łużyckiej, V EB-halsztat D
- osada kultury przeworskiej, rzym
- zagrożenie: zaorany stok, erozja stokowa**

236.Widawa 1

- cmentarzysko kultury przeworskiej, rzym

237.Widawa 2

- cmentarzysko kultury przeworskiej, późny laten

238.Widawa 3

- skarb kultury łużyckiej, IV EB (szpila brązowa)

239.Widawa 4

- osada kultury trzcinieckiej, II EB

240.Widawa 5

- obozowisko kultury łużyckiej, halsztat D
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.

241.Widawa 6

- osada kultury polskiej, XV-XVII w.

242.Widawa 7

- osada kultury przeworskiej, rzym
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.

243.Widawa 8

- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.

244.Widawa 9

- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 245. Widawa 10
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XIV-XVII w.
- 246. Widawa 11
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.
- 247. Widawa 12
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 248. Widawa 13
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 249. Widawa 14
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.
- 250. Widawa 15
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 251. Widawa 16
- osada kultury polskiej, XIII-XVI w.
- 252. Widawa 17
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.
- 253. Widawa 18
- osada kultury przeworskiej, rzym
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.
- 254. Widawa 19
- osada kultury przeworskiej, rzym
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.
- 255. Widawa 20
- osada kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.
- 256. Widawa 21
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XV-XVII w.
- 257. Widawa 22
- kurhan kultury przeworskiej, rzym
- cmentarzysko kultury polskiej, nowożytność
- 1988- badania weryfikacyjne, B. Głowacka-Fronckiewicz
- nr rejestru: 258/A**
- 258. Wielka Wieś 1
- osada kultury prapolskiej, XI-XIII w.
- badania wykopaliskowe, L. Kajzer
- 259.- Wielka Wieś 2
- osada kultury łużyckiej, halsztat D
- osada kultury prapolskiej, XI-XIII w.
- 260. Wielka Wieś 3
- osada kultury łużyckiej, V EB-halsztat D
- osada kultury prapolskiej, chronologia nieokreślona
- 261. Wielka Wieś 4

- ślad osadnictwa kultury polskiej, XVII w.

262. Wielka Wieś 5

- osada kultury ceramiki grzebykowo-dołkowej, neolit
- osada kultury łużyckiej, V EB
- cmentarzysko kultury przeworskiej, laten- wczesny rzym
- osada kultury polskiej, XIII-XIV w.

zagrożenie: zwirowanie

263. Wielka Wieś 6

- osada kultury nieokreślonej, pradzieje
- ślad osadnictwa kultury polskiej, XVI-XVII w.

264. Wola Kleszczowa 1

- obozowisko kultury nieokreślonej, pradzieje
- ślad osadnictwa kultury polskiej, XVI-XVII w.

265. Wola Kleszczowa 2

- osada kultury polskiej, XIV-XVII w.

266. Wola Kleszczowa 3

- ślad osadnictwa kultury polskiej, XVI-XVIII w.

267. Wrzosey 1

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVI w.

268. Zabłocie 1

- punkt osadniczy kultury polskiej, XIII-XIV w.
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.

269. Zabłocie 2

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje
- osada kultury polskiej, XV-XVI w.

270. Zabłocie 3

- punkt osadniczy kultury wschodniopomorskiej, halsztat D

271. Zabłocie 4

- osada kultury łużyckiej (wschodniopomorskiej), halsztat D

272. Zagórze 1

- obozowisko kultury nieokreślonej, pradzieje

273. Zagórze 2

- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, V EB-halsztat D
- osada kultury prapolskiej i polskiej, XII-XIV w.

274. Zagórze 3

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, mezolit

275. Zagórze 4

- osada kultury prapolskiej i polskiej, X-XV w.

276. Zagórze 5

- osada kultury prapolskiej i polskiej, XII-XV w.

277. Zagórze 6

- osada kultury prapolskiej, XI-XIII w.

278. Zagórze 7

- osada kultury prapolskiej i polskiej, XII-XVI w.

279. Zawady 1

- punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
- 280.Zborów 1
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- ślad osadnictwa kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 281.Zborów 2
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 282.Zborów 3
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- 283.Zborów 4
- osada kultury polskiej, XV-XVI w.
- 284.Zborów 5
- osada kultury łużyckiej (wschodniopomorskiej), V EB-halsztat D
- 285.Zborów 6
- osada kultury wschodniopomorskiej, halsztat D-wczesny laten
- 286.Zborów 7
- osada kultury nieokreślonej, pradzieje
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 287.Zborów 8
- osada kultury przeworskiej, rzym
- osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 288.Zborów 9
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- 289.Zborów 10
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- 290.Zborów 11
- osada kultury nieokreślonej, pradzieje
- 291.Zborów 12
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje
- 292.Zborów 13
- osada kultury nieokreślonej, pradzieje
- 293.Zborów 14
- osada kultury łużyckiej, IV-V EB
- 294.Zborów 15
- osada kultury łużyckiej, V EB- halsztat D
- 295.Zborów 16
- ślad osadnictwa kultury ceramiki sznurowej, neolit- EB
- 296.Zborów 17
- osada kultury łużyckiej, V EB- halsztat D
- 297.Zborów 18
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje
- 298.Zborów 19
- cmentarzysko kultury wschodniopomorskiej, chronologia nieokreślona
- Stanowiska archeologiczne znajdujące się na terenie gminy Wodzierady:**
- 1. Alfonsów 1
- cmentarzysko kultury łużyckiej, V EB – **archiwalne**

- skarb monet, po 1067 r. – **archiwalne**
- 2. Chorzeszów 1
 - osada kultury łużyckiej, EB
 - ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym
- 3. Chorzeszów 2
 - ślad osadnictwa kultury ceramiki sznurowej, późny neolit
 - osada kultury łużyckiej, EB-halsztat
- 4. Chorzeszów 3
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, EB
- 5. Chorzeszów 4
 - punkt osadniczy kultury łużyckiej, halsztat
- 6. Chorzeszów 5
 - osada kultury łużyckiej, IV-V EB
- 7. Czarnysz 1
 - osada kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- 8. Czarnysz 2
 - osada kultury polskiej, XV w.
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 9. Czarnysz 3
 - osada kultury łużyckiej, EB-halsztat
 - osada kultury polskiej, XV w.
- 10. Czarnysz 4
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 11. Czarnysz 5
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 12. Dobków 1
 - ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym
 - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 13. Dobruchów 1
 - osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- 14. Dobruchów 2
 - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 15. Dobruchów 3
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
 - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 16. Dobruchów 4
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 17. Dobruchów 5
 - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 18. Dobruchów 6
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 19. Dobruchów 7
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność

20. Dobruchów 8
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
21. Dobruchów 9
 - osada kultury polskiej, późne średniowiecze
 - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
22. Dobruchów 10
 - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
 - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
23. Dobruchów 11
 - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
24. Dobruchów 12
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia (ew. wczesna EB)
25. Dobruchów 13
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
26. Dobruchów 14
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
27. Elodia 1
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
28. Hipolitów 1
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
29. Hipolitów 2
 - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
30. Hipolitów 3
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
31. Jesionna 1
 - punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, neolit
32. Jesionna 2
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
33. Jesionna 3
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, średniowiecze
34. Jesionna 4
 - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
35. Jesionna 5
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
36. Józefów 1
 - osada kultury łużyckiej, EB
 - ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym
37. Józefów 2
 - osada kultury łużyckiej, EB
38. Józefów 3
 - ślad osadnictwa kultury świderskiej, paleolit schyłkowy

- osada kultury łużyckiej, EB
- osada kultury polskiej, nowożytność
- 39. Józefów 4
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, IV-V EB
 - osada kultury przeworskiej, późny lateen/rzym
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, XVII-XIX w.
- 40. Julianów 1
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- 41. Julianów 2
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- 42. Julianów 3
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 43. Kiki 1
 - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 44. Kiki 2
 - ślad osadnictwa kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 45. Kiki 3
 - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 46. Kolonia Przyrownica 1
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, neolit
 - osada kultury polskiej, XV w.
- 47. Kwiatkowice 1
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, V EB
- 48. Kwiatkowice 2
 - cmentarzysko kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- 49. Kwiatkowice 3
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, IV EB
- 50. Kwiatkowice 4
 - cmentarzysko kultury łużyckiej, halsztat
- 51. Kwiatkowice 5
 - osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- 52. Kwiatkowice 6
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- 53. Kwiatkowice 7
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, neolit (siekierka kamienna)
- 54. Kwiatkowice 8
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 55. Kwiatkowice 9
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 56. Kwiatkowice 10
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- 57. Kwiatkowice 11
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze/nowożytność

58. Kwiatkowice 12
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
59. Kwiatkowice 13
- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze/nowożytność
60. Kwiatkowice 14
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, neolit
61. Kwiatkowice 15
- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
62. Kwiatkowice 16
- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
63. Kwiatkowice 17
- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- osada kultury polskiej, nowożytność
64. Kwiatkowice 18
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
65. Kwiatkowice 19
- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
66. Kwiatkowice 20
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
67. Kwiatkowice 21
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
68. Kwiatkowice 22
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym
- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
69. Kwiatkowice 23
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
70. Kwiatkowice 24
- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność, b nm
71. Kwiatkowice 25
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XIX w.
72. Kwiatkowice 26
- dwór na kopcu kultury polskiej, średniowiecze, nowożytność – **archiwalne**
73. Leśnica 1
- ślad osadnictwa, Rzym (moneta Antoninusa Piusa 138-161)
74. Leśnica 2
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
75. Leśnica 3
- osada kultury polskiej, późne średniowiecze
- osada kultury polskiej, nowożytność
76. Leśnica 4

- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 77. Leśnica 5
 - punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
 - osada kultury polskiej, nowożytność
- 78. Leśnica 6
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 79. Leśnica 7
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka żelaza
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 80. Leśnica 8
 - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 81. Leśnica 9
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- 82. Leśnica 10
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej i polskiej, wczesne/późne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 83. Leśnica 11
 - ślad osadnictwa kultury przeworskiej, późny rzym
- 84. Leśnica 12
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, średniowiecze
 - osada kultury polskiej, późne średniowiecze
 - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 85. Leśnica 13
 - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
- 86. Leśnica 14
 - ślad osadnictwa kultury pomorskiej, chronologia nieokreślona
- 87. Leśnica 15
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 88. Leśnica 16
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradzieje
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 89. Leśnica 17
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 90. Leśnica 18
 - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 91. Leśnica 19
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 92. Magnusy 1
 - cmentarzysko kultury łużyckiej, halsztat D-laten
- 93. Magnusy 2
 - osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze

94. Magnusy 3

- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność

95. Magnusy 4

- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność

96. Magnusy 5

- osada kultury polskiej, późne średniowiecze
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność

97. Magnusy 6

- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze

98. Magnusy 7

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia (lub wczesna EB)

99. Magnusy 8

- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność

100. Magnusy 9

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- osada kultury polskiej, nowożytność

101. Magnusy 10

- osada kultury polskiej, XV w.

102. Magnusy 11

- osada kultury przeworskiej, rzym

103. Mauryców 1

- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona

104. Mauryców 2

- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVIII w.

105. Nowy Świat 1

- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność

106. Nowy Świat 2

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze

107. Nowy Świat 3

- cmentarzysko kurhanowe kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona (3 skupiska form terenowych)

108. Pelagia 1

- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia

109. Pelagia 2

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność

110. Pelagia 3

- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność

111. Pelagia 4

- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność

112. Pelagia 5

- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze

113. Piorunów 1

- osada nieobronna kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze

114. Piorunów 2

- osada kultury polskiej, XV w.
- 115.Piorunów 3
- osada kultury łużyckiej, EB
- 116.Piorunów 4
- osada kultury łużyckiej, EB
- osada kultury polskiej, XV w.
- 117.Piorunów 5
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- osada kultury polskiej, XV w.
- 118.Piorunów 6
- osada kultury polskiej, XV w.
- 119.Piorunówek 1
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- osada kultury polskiej, nowożytność
- 120.Piorunówek 2
- osada kultury polskiej, XV w.
- 121.Piorunówek 3
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- osada kultury polskiej, XV w.
- 122.Piorunówek 4
- osada kultury łużyckiej, EB
- osada kultury przeworskiej, rzym
- 123.Piorunówek 5
- osada kultury łużyckiej, EB
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym
- 124.Przyrownica 1
- cmentarzysko kultury przeworskiej, rzym – **archiwalne**
- 125.Przyrownica 2
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- osada kultury polskiej, XV w.
- 126.Przyrownica 3
- osada kultury przeworskiej, rzym
- osada kultury polskiej, XV w.
- 127.Teodorów 1
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona – arch. i teren.
- osada kultury polskiej, nowożytność – arch. i teren.
- 128.Teodorów 2
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona – arch. i teren.
- 129.Skrajnia 1
- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- 130.Skrajnia – Kickie Góry 1
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
- 131.Wandzin 1
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
- osada kultury polskiej, XV w.
- 132.Włodzimierz 1

- osada kultury łużyckiej, EB-halsztat
- osada kultury polskiej, nowożytność
- 133. Włodzimierz 2
- osada kultury łużyckiej, EB
- 134. Włodzimierz 3
- osada kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona
- 135. Włodzimierz 4
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
- 136. Włodzimierz 5
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona
- 137. Wodzierady 1
- osada kultury łużyckiej, EB
- 138. Wodzierady 2
- osada kultury łużyckiej, EB-halsztat
- 139. Wodzierady 3
- osada kultury łużyckiej, EB
- 140. Wodzierady 4
- osada kultury łużyckiej, EB
- osada kultury polskiej, nowożytność
- 141. Wodzierady 5
- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- 142. Wodzierady 6
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 143. Wodzierady 7
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym
- 144. Wodzierady 8
- osada kultury łużyckiej, EB
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, halsztat
- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 145. Wodzierady 9
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
- 146. Wodzierady 10
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 147. Wodzierady 11
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, rzym
- ślad osadnictwa kultury polskiej, późne średniowiecze
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 148. Wodzierady 12
- osada kultury polskiej, nowożytność
- 149. Wodzierady 13
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, halsztat
- ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność
- 150. Wodzierady 14
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej

- ślad osadnictwa kultury polskiej, XV-XVI w.
151. Wodzierady 15
- punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVI w.
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, XVII-XIX w.
152. Wodzierady 16
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XIX w.
153. Wodzierady 17
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, IV-V w.
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, XVII-XIX w.
154. Wola Czarnyska 1
- osada kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona
 - osada kultury polskiej, XV w.
155. Wola Czarnyska 2
- osada kultury polskiej, XV w.
156. Wrząsawa 1
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
157. Wrząsawa 2
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, epoka kamienia
 - ślad osadnictwa kultury polskiej, nowożytność